

Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet u Sarajevu
Odsjek za pedagogiju

**PEDAGOŠKE VRIJEDNOSTI STUDENTSKIH AKTIVNOSTI
KROZ VOLONTIRANJE**

(završni magistarski rad)

Mentorica: doc. dr. Sandra Bjelan-Guska

Studentica: Deana Relatić

Sarajevo, 2019. godine

Sadržaj

I. UVODNI DIO	3
1. OPERACIONALIZACIJA TEMELJNIH POJMOVA	6
II. TEORIJSKI DIO	9
1. PEDAGOGIJA, ODGOJ I VRIJEDNOSTI	10
Odgojne vrijednosti	13
2. KARAKTERISTIKE I NAČINI PROVOĐENJA SLOBODNOG VREMENA MLADIH	16
3. RAZUMIJEVANJE VOLONTERIZMA: KONTEKST, ZAKONSKI PROPISI, TEMELJNE KARAKTERISTIKE, MOTIVI	20
Razvoj volontiranja i zakonsko reguliranje prema važećem zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini	21
Karakteristike volontiranja	27
Motivacija za volontiranje	29
Visokoškolska nastava i civilni sektor kao prostor promocije volontiranja	32
Primjer dobre prakse br. 1: Lokalni volonterski servis	34
Primjer dobre prakse br. 2: Nadbiskupijski centar za pastoral mladih Ivan Pavao II	36
III. METODOLOŠKI DIO	38
Problem istraživanja	39
Cilj istraživanja	40
Istraživački zadatci	40
Istraživačka pitanja	41
Metode istraživanja	41
Tehnike istraživanja	42
Instrumenti istraživanja	42
Uzorak	43
IV. ANALIZA I DISKUSIJA REZULTATA	45
1. ANALIZA REZULTATA	46
Analiza podataka dobivenih anketnim upitnikom za studente	46
Analiza podataka dobivenih anketnim upitnikom za akademsko osoblje	60
V. ZAKLJUČAK S PREPORUKAMA ZA DALJNE ISTRAŽIVANJE	66
VI. LITERATURA	70
VII. POPIS TABELA I SLIKA	74
VIII. PRILOZI	75

I. UVODNI DIO

Potreba za istraživanjem ovog društvenog fenomena razvijala se mojim uključivanjem u volonterske aktivnosti različitih društvenih projekata nevladinih organizacija. Budući da se o volontiranju nije mnogo pričalo, za mene, to je bio novi pojam. Vremenom, razumijevanjem ovog pojma, shvatila sam da moji prvi volonterski koraci sežu još u vrijeme kada sam imala samo sedam godina i vežu se za religioznu zajednicu odnosno crkvu. Tim putem koračam i danas. Od pjevanja na misama kroz razne zborove i bendove (ovisno o godinama koje sam imala), čišćenja crkve i crkvenog dvorišta svake subote, ministriranja (pomaganje svećeniku tijekom mise) svake nedjelje, sve do polaska u srednju školu, sudjelovanja pri organiziranju raznih aktivnosti župe, organiziranja i animiranja dječijih kampova, skupljanja hrane za najpotrebitije u našoj župi, obilaska starih i nemoćnih. Sve te aktivnosti obavljala sam redovito uz svoje školske i obiteljske obveze, a nisam znala da te aktivnosti imaju jedan zajednički naziv - volonterske aktivnosti. S pojmovima volonter i volontiranje prvi put sam se sreća kada sam počela studirati u Sarajevu. Na preporuku poznanika otišla sam na susret mladih koji se organizirao svake nedjelje. Susret mladih odvijao se u sklopu Udruge katoličkih studenata „Emaus“. Putem ove Udruge uključila sam se kao volonter u Nadbiskupijski centar za pastoral mladih „Ivan Pavao II“ koji me je obogatio određenim znanjem i iskustvom kako bih se mogla posvetiti pitanju volontiranja.

Postoje i druge okolnosti koje su me motivirale da istražujem temu volontiranja. Naime, budući da sam volontirala u mnogim udrugama i institucijama, moje kolege su znale koliko sebe dajem u tim aktivnostima. Kolege koje sam stekla tijekom studiranja su konstantno aludirale na to kako sam „luda“ i da bih se trebala već jednom uozbiljiti, cijeniti sebe, svoj rad te svoje vrijeme, a ne samo volontirati za „džabe“. „Bolje da s nama piješ kavu, nego da te tamo netko iskorištava“- primjeri su rečenica koje sam slušala. Svaki put kad bih čula takve riječi, u meni se budio inat. Onaj inat koji želi svima dokazati da to što radim nije posljedica moje ludosti niti je to nepoštovanje sebe i svog rada. Baš naprotiv, to volontiranje za „džabe“ mi je koristilo mnogo više od novca koji se može zaraditi. Razvoj i obogaćivanje moje ličnosti, poštovanje drugih, zahvalnost za sve što imam, te puno otvoreniji pogled na svijet i život. Ipak nije za „džabe“. Novac se može potrošiti, a vrijednosti koje sam dobila ostaju živjeti u meni i u suradnji s drugima.

Istraživanjem teorije vezane za volontiranje utvrdila sam da su mnoga pitanja iz područja volontiranja neriješena, te da postoji mali broj istraživanja povezanih s ovom temom što je bio dodatni motiv da ovu temu pokušam istražiti i predstaviti. Kada su u pitanju studenti, istraživanja studentskih aktivnosti kroz volontiranje u Bosni i Hercegovini nema. To je, također, bio jedan od snažnih motiva koji me je potaknuo na pisanje završnog rada iz oblasti

volontiranja. Ovaj rad za mene predstavlja izazov na koji sam se osjetila pozvanom odazvati i odgovoriti.

Rad se sastoji iz tri dijela. Prvi dio prikazuje teorijsku osnovu i osnovne karakteristike pedagogije kao znanosti, definiira njen osnovni pojam odgoj, te vrijednosti. Područje odgoja je zapravo ono područje koje ponajviše određuje vrijednosti dajući im smjer i karakter, a odgojnim nastojanjima se može utjecati na vrijednosne promjene i vrijednosna usmjerenja ljudi. Nadalje, osvrnuli smo se i na karakteristike volontiranja, volontiranje u Bosni i Hercegovini i važnosti volontiranja za mlade. Drugi dio je metodološki dio u kojem su date metodološke pretpostavke realiziranog s ciljem utvrđivanja pedagoških vrijednosti koje se mogu razvijati kod studenata volontiranjem, te propitivanja važnosti volontiranja iz perspektive studenata i akademskog nastavnog osoblja. Treći dio rada odnosi se na prikaz, analizu i diskusiju dobivenih rezultata, a slijede zaključci i preporuke.

1. OPERACIONALIZACIJA TEMELJNIH POJMOVA

Za kvalitetno razumijevanje ovog rada potrebno je da se temeljitije upoznamo sa osnovnim pojmovima: *odgoj, vrijednosti, volontiranje i studentske aktivnosti*.

Odgoj

Prema Bognaru (1999) odgoj je međuljudski odnos u kojem se stvaraju uvjeti za razvoj ljudske jedinice. To je odnos između roditelja i djece, djece i druge djece, odgajatelja i odgajanika te učitelja i učenika. Taj odnos nije jednostran. On uvijek mijenja i odgajanika, ali i odgojitelja. On bi trebao biti u funkciji rasta i razvoja ličnosti, a ako nije onda se ne može nazvati odgojem.

Prema Vukasoviću (2001) odgoj je proces izgrađivanja ličnosti. Ličnost je organizirana cjelina, određena struktura bioloških, psihičkih i socijalnih svojstava, osobina i ponašanja, čime se izražava osobitost i vlastitost pojedinca koja ga tom svojom posebnošću, jedinstvenošću i neponovljivošću izdvaja, odlikuje i razlikuje od svih drugih članova društvene zajednice.

Za potrebe ovoga rada važna je i definicija autentičnog odgoja koja kaže; „Autentični odgoj izvire iz vrijednosti življenja, iz objektivno važećih vrednota. To su one vrijednosti koje se ljudskom upotrebom i korištenjem ne daju „potrošiti“, koje se u maglama prošlosti ne daju izgubiti. Prva i prava oznaka autentičnog odgoja je smisao za vrijednost. Ovaj odgoj pripada cjelini kulture i iz nje proizlazi. Njime se označava njegovanje ljudske duše u mediju određene kulture. Samo njime se može pobuditi i pokrenuti unutarnji doživljaj i unutarnje čovjekovo pristajanje za vrednotama“ (Slatina, 1998:17).

Vrijednosti

Prema Vejo (2003) vrijednosti su glavni pokretači čovjekova djelovanja, vrijednosti su poželjna dobra, nešto za čime se teži, u čemu se nalazi radost, ono što čovjeka izgrađuje i oplemenjuje. „Vrijednosti su vjerovanja što je poželjno ili dobro. Vrijednosti održavaju kulturu društva i one su uveliko zajedničke pripadnicima te kulture. Ako pojedinac prihvati neku vrijednost kao svoju, ona postaje njegov cilj“ (Vejo, 2003:43).

„Danas postoji nekoliko različitih pristupa u proučavanju vrijednosti, no bez obzira na pristup, one se mogu definirati kao unutarnji temeljni ciljevi koje pojedinac želi ostvariti, odnosno temeljne potrebe koje se svakodnevno trudimo zadovoljavati“ (<https://www.mentalnitrening.hr/2017/11/10/sto-su-vrijednosti/>).

Volontiranje

„Volontiranje se može definirati kao aktivnost koja se poduzima po slobodnoj volji, korisna je drugima i osobi koja se njome bavi, a nije prvenstveno motivirana financijskim postignućem“ (Ledić, 2001:2).

Europska povelja o volonterstvu, donesena 1998. godine volonterski rad definira sljedećim riječima: „djelatnost u interesu ljudi, djelatnost koja nije motivirana financijskim interesom, djelatnost koja se odvija na lokalnoj i/ili nacionalnoj razini, djelatnost koja je dragovoljna, djelatnost koja je miroljubiva, djelatnost koja je utemeljena na osobnoj motivaciji i slobodi izbora, djelatnost koja potiče aktivnu građansku ulogu za dobrobit zajednice, djelatnost koja potiče razvoj ljudskih potencijala, djelatnost koja poboljšava kvalitetu življenja na načelima solidarnosti, traganje za predodžbama društva nesigurne budućnosti, poticaj iskorištavanja poduzetničkih prigoda, osnova razvoja partnerskih odnosa između sudionika sistema blagostanja, poticaj samoorganiziranja ljudi pri rješavanju problema“ (Barić, 2008:3).

Studentske aktivnosti

Sintagmu studentske aktivnosti nećemo pronaći definiranu u teoriji, no svakako ju možemo izvesti preko srodnih pojmova. U ovom slučaju definirat ćemo nastavu i vannastavne aktivnosti te odrediti vlastitu definiciju pojma studentske aktivnosti.

Poljak (1991) kaže da je nastava najorganiziraniji sistem obrazovanja, tj. da se najorganiziranije plansko obrazovanje izvodi u nastavi. Nastava je proces, a to bi značilo određeno kretanje, te se zato i naziva nastavnim procesom. To cjeloukupno kretanje fokusirano je na ostvarivanje određenih zadataka.

„Prema rječniku pedagoških pojmova nastava je multidimenzionalni sistem didaktičkih postupaka i komunikacija kojima se ostvaruje cilj i zadaci nastave, a može biti ostvaren direktno ili indirektno (<https://suvremeninastavnik.wordpress.com/2017/09/12/nastavna-sredstva/>)“. Osim nastave, važne su i vannastavne aktivnosti.

Prema Ajanović, Stevanović (2004) vannastavne aktivnosti podrazumjevaju plansko i stvaralačko razvijanje, stjecanje i proširivanje znanja neposrednim uključivanjem i konkretnim obogaćivanjem ličnosti učenika zasnovanim na raznovrsnim izvorima informacija i manipulativnim aktivnostima u prirodnoj i društvenoj okolini u učeničkim sekcijama, grupama, drušinama, društvima, klubovima i organizacijama temeljnim na raznovrsnim, slobodnim i rekreativnim sadržajima (Ajanović i Stevanović, 2004).

Vannastavne aktivnosti su poseban vid nastavnog procesa i sve ono što studenti rade izvan obaveznog nastavnog plana i programa možemo smatrati vannastavnim aktivnostima.

U ovom kontekstu studentske aktivnosti možemo definirati kao sve organizirane aktivnosti studenata koje se ostvaruju u nastavi ili van nastave, a čiji rezultati u koncu trebaju biti ostvareni ciljevi i zadaci nastave.

II. TEORIJSKI DIO

1. PEDAGOGIJA, ODGOJ I VRIJEDNOSTI

“Temeljna je svrha odgoj slobodnog čovjeka koji najviše cijeni slobodu, jer smisao nije u odgajanju ni suca, ni vojnika, ni svećenika, nego prije svega čovjeka”

Jean Jacques Rousseau

Pedagogija, kao posebna znanstvena disciplina javlja se kasno. „U povijesnim epohama pedagoška djelatnost bila je usmjerena na stvaranje „odgojnih ideala“ društva. Kao znanost i kao znanstvena disciplina pedagogija se počela razvijati uvođenjem školovanja kao opće obveze mladih. Prije toga ona je uglavnom bila praktična disciplina, a teorijskim problemima odgoja, prije svega u etičkom aspektu, bavila se filozofija“ (Milat, 2005:13). Mnogo je vremena trebalo proći da bi pedagogija postala samostalna znanost. Razlog tomu zapravo je specifičnost samog predmeta istraživanja i njena društvena uvjetovanost. „Pedagogija kao znanost istražuje odgojni proces i zato je taj proces, kao dio društvene stvarnosti predmet kojim se ona bavi, proučava ga i unapređuje. Kraće rečeno, predmet proučavanja pedagojske znanosti je odgoj ili oblikovanje (izgrađivanje) čovjeka kao ljudskog bića“ (Vukasović, 2001:9). Pedagogija kao znanost koja proučava odgoj, a samim time i direktno svakog pojedinca, promatra čovjeka od trenutka kada dođe na svijet. Nastoji kroz pedagoška djelovanja povećati pedagoške spoznaje. To je znanost koja je utkana u sve dimenzije čovjeka. Znanost koja se otkriva te neprekidno dopunjava i usmjerava. Znanost koja nikada neće moći biti do kraja istražena, jer kraja nema kao što nema ni recepta u pedagoškim nastojanjima.

Čovjek je jedino biće na planeti koje se odgaja. Odgajanje se zbiva u svim trenucima, situacijama i okolnostima u životu jednog čovjeka. Kao što je iskopavanje temelja za kuću ili zgradu neophodno kako bi se održala na životu kada vjetrovi, zima ili bura nagrnu na nju, tako i odgoj čovjeku predstavlja temelj na kojem gradi svoj život. Ono što je potrebno svakom pojedincu pri razvoju, od prvog koraka pa nadalje je podrška, usmjeravanje i oblikovanje, a pedagogija upravo podržava, usmjerava i oblikuje razvoj čovjeka. „Svaki sisar na planeti Zemlji može proizvesti svoga potomka, može reprodukovati svoj genetski materijal razmnožavanjem i do neke mjere osposobiti ga za život. Jedino čovjek to radi svjesno, na metakognitivnom nivou. Posao oblikovanja čovjeka u čovjeku je posao bogova. Radi se o oblikovanju duše, uma, razuma, morala, estetskog, socijalnog i praktičnog u nama. Taj odgovorni posao bogova rade pedagozi“ (Suzic, 2005:26).

„Pedagogija je po svojoj svrhovitosti i predmetnosti društveno-humanistička znanost“ (Milat, 2005:52). Društvo se neprestano razvija, mijenja i prilagođava globalnom načinu života, stoga se mijenja i predmet podučavanja, zadaci i ciljevi pedagogije. Pedagogija nisu samo riječi koje tvore pedagoške teorije niti mrtvo slovo na papiru. Pedagogija je itekako živa i dinamična znanost, a sve u cilju korigiranja i poboljšanja same sebe kao znanosti. Stoga se manifestira i kao teorija i kao praksa. Pedagogija je veoma bitna znanost u svakom društvu. Budući da se bavi odgojem i svaki čovjek ima doticaja s njom, od nje uveliko i ovisi kakvo će društvo biti sutra.

Kada je riječ o odgoju, možemo reći da je odgoj put koji je obilježen veseljem, ljubavlju, srećom, no i brigama. Roditelji se često pitaju kako odgojiti dijete da postane dobar čovjek te kako ga usmjeriti prema najboljim ljudskim vrijednostima. Obitelj djetetu daje prve i najvažnije korake na putu koji se zove život. Kako će taj put ići te kako će se pojedinac razvijati ovisi o mnogim činiteljima. Odgoj ne bi bio moguć bez drugih ljudi koje će pojedinac sresti. Tako Bognar (1999) navodi da čovjek živi u zajednici s drugim ljudima o kojima je toliko ovisan da izvan ljudskog društva dijete ni ne može postati čovjekom. Vukasović (1998) navodi kako se u procesu odgoja čovjek izgrađuje i oblikuje kao ljudsko biće. Sasvim je razumljivo da je prilikom takvog izgrađivanja i oblikovanja prijeko potrebno uzeti u obzir njegova bitna svojstva.

Ta svojstva Vukasović je podijelio na pet bitnih određenja čovjeka, odnosno pet područja odgoja. To su tjelesni, intelektualni, moralni, estetski i radni odgoj. Prema istom autoru čovjek je ponajprije živo, biološko biće i sve njegove funkcije zasnivaju se anatomsko-fiziološkoj strukturi njegova organizma. Također navodi da nema zdravog duha niti stvaralačke djelatnosti bez zdravog tijela te je stoga je prijeko potrebno njegovati i jačati taj organizam, tjelesnu konstrukciju. Upravo zbog toga nastaje potreba tjelesnog odgoja. Nadalje, Vukasović kaže da je čovjek istodobno i intelektualno, razumno biće i to je njegovo drugo bitno određenje. Čovjek se aktivnošću razuma izdvojio od životinjskog carstva tijekom povijesti te izgradio znanstveni sustav. Stoga se mora njegovati i razvijati intelektualni djelokrug čovjekova bića, a to se postiže intelektualnim odgojem. Treće bitno određenje čovjeka jest da je čovjek je i društveno biće. Čovjek oduvijek živi i živjet će u ljudskim zajednicama i postao je društveno – moralno biće što uvjetuje potrebu moralnog razvitka, moralnog usavršavanja i moralnog odgoja. Isti autor dalje navodi i potrebu za estetskim odgojem. Čovjek je biće s izrazitim smislom za sklad, harmoniju, ljepotu i oduvijek je težio tome. Kroz povijest ukrašavao je svoje nastambe, oruđa i svoje tijelo. Čovjek je razvio umjetnost, izgradio kriterije vrednovanja lijepoga i zasnovao estetiku. Čovjek je u biti

estetsko biće i te estetske sklonosti treba dalje njegovati i razvijati. I kao peto određenje čovjeka Vukasović navodi radni odgoj: „Čovjek je djelatno, radno, stvaralačko biće. U težnji da humanizira svijet i da ga podredi svojim potrebama, on ima aktivan odnos prema svemu što ga okružuje. Čovjek je aktivni stvaratelj materijalnih dobara i duhovnih vrijednosti, biće prakse, radno- praktično, produktivno biće. To je njegovo peto određenje. Stoga mu je prijeko potrebna kultura rada, a ona se ostvaruje radnim odgojem“ (Vukasović, 1998:53).

Riječ je o procesu razvoja svestrane ličnosti (ličnosti koja će biti osposobljena za društvo u kojem živi i ličnosti koja će ga moći aktivno graditi). Dakle, to je proces koji se ne može događati izvan međuljudskih odnosa. Naravno, okolnosti u kojima pojedinac odrasta, razvija se i raste utječu na odgoj, na čovjeka, na sve što postoji. Odgoj nije statična stvar. Čovjek se odgaja od rođenja pa sve do smrti. „Odgoj i obrazovanje ne prestaju izlaskom djeteta iz škole, nastavljaju se kroz cijeli život“ (Šušnjara, 2017:74).

Odgoj se događa spoznavanjem okoline od rođenja, istraživanjem onih najmanjih sitnica s kojima se prvi put susreće pa sve do susreta sa stvarnim životnim situacijama u kojima nekad nepredvidive okolnosti ostavljaju svoje utjecaje. Čak i promjena nakon tih okolnosti koja se događa duboko u čovjeku može se nazvati odgojem. Upoznavanje sebe, svojih potreba, svojih ciljeva, svoje svrhe, svog bitka na ovoj zemlji. To upoznavanje postupno se odvija uz pomoć ljudi koji nam se nalaze na životnom putu od roditelja, braće i sestara, rodbine, prijatelja, učitelja, nastavnika, vršnjaka, i na koncu od društva. Svi oni su u međusobnom interakcijskom odnosu s pojedincem. Veliku ulogu u odgoju igra i odnos pojedinca prema svim ovim činiteljima te stavovi koje sam stvara kroz ovaj proces. Brkić (prema Hodžić, 2010) navodi da je pretpostavka svakog uspješnog odgoja prihvatljiv odnos prema pozitivnim društvenim vrijednostima. Mnogo autora povezuje odgoj i vrijednosti, stoga možemo reći da je odgoj vrijednosna kategorija. Tome u prilog govori i Pastuović (1999) koji kaže da pedagogija pojam odgoja ograničava na “dobar” ili “pozitivan” odgoj što se sastoji o učenju (usvajanju, pounutrenju, interiorizaciji, internalizaciji) onih stavova, navika i vrijednosti koje su poželjne sa stajališta određenog svjetonazora. Upravo zbog toga ono što se u jednoj društvenoj zajednici drži poželjnim u nekoj drugoj se može držati neprihvatljivim. Stoga je vrijednosti teško definirati i klasificirati. Teškoća definiranja vrijednosti se veže i uz činjenicu da za svakoga vrijednost predstavlja nešto drugo. Za nekoga je to ljubav, mir, obitelj, dok je za nekoga vrijednost cilj koji želi postići. Pojam vrijednost nema jednoznačno značenje te u skladu s tim u literaturi pronalazimo različite definicije tog pojma. “Budući da nema zajedničkog konsenzusa pojam “vrijednosti” ima različito značenje ovisno o znanstvenoj discipline koja ga upotrebljava. Tako u filozofiji “vrijednost” podrazumijeva općenito osobine

koje pripadaju onome tko nosi te osobine, to su naprimjer “pristojan”, “karizmatičan”, “zdrav” itd. Psihologija i sociologija također se slažu da “vrijednosti” podrazumijevaju osobine, ali karakterne osobine kao što su mišljenja, uvjerenja i stavovi. Humanističke znanosti nerijetko se susreću s pojmom “vrijednost” misleći pritom na ciljeve, odnosno svrhe djelovanja” (Mrnjauš, prema Ružić, 2007:3).

Definicije o vrijednostima razlikuju se ovisno o autoru i znanstvenoj disciplini u kojoj djeluju, stoga je za očekivati da postoje i mnoge klasifikacije vrijednosti. Podjele vrijednosti su mnogobrojne, međutim odgojne vrijednosti ovdje izdvajamo kao poseban pojam. Budući da se pedagoške vrijednosti ne spominju u literaturi, odlučili smo dakle uzeti pojam odgojnih vrijednosti. Čak se ni pojam odgojne vrijednosti ne može često sresti, no kao što je navedeno mnogi autori pišu o povezanosti odgoja i vrijednosti. Dakle, o odgojnim vrijednostima kao takvim se ne govori mnogo, i one nalaze svoje mjesto češće pod okriljem vrijednosti općenito o kojima pak možemo dosta saznati kroz druge znanosti pored pedagogije. Mi ćemo ovoj razradi pristupiti prvenstveno s pedagoškog aspekta.

Šušnjara (2017) ističe da svakodnevnica i zbivanja u društvu pokazuje koliko je važno imati odgojenu i valjano usmjerenu mladež. Autorica navodi da su danas mladi izloženi mnogobrojnim izazovima i opasnostima i ako u svojim domovima, prvenstveno, a potom i u odgojno-obrazovnim institucijama, ne prime prave zasade i vrijednosti teško će se moći usprotiviti svemu što ih čeka na njihovom putu odrastanja. Pedagogija kao znanost nastoji iznaći rješenja i najbolje načine što boljeg usmjeravanja osobe u procesu rasta i razvijanja prema dobru. To dobro označava mnogobrojne vrijednosti koje daju pravac odgojnim nastojanjima. Dakle, odgoj ali i obrazovanje trebaju imati mogućnosti i prilike u prenošenju vrijednosti, posebno u odgojno-obrazovnim institucijama. Stoga, na osnovu prethodno navedenih činjenica možemo zaključiti da je odgoj vrijednosna kategorija.

Odgojne vrijednosti

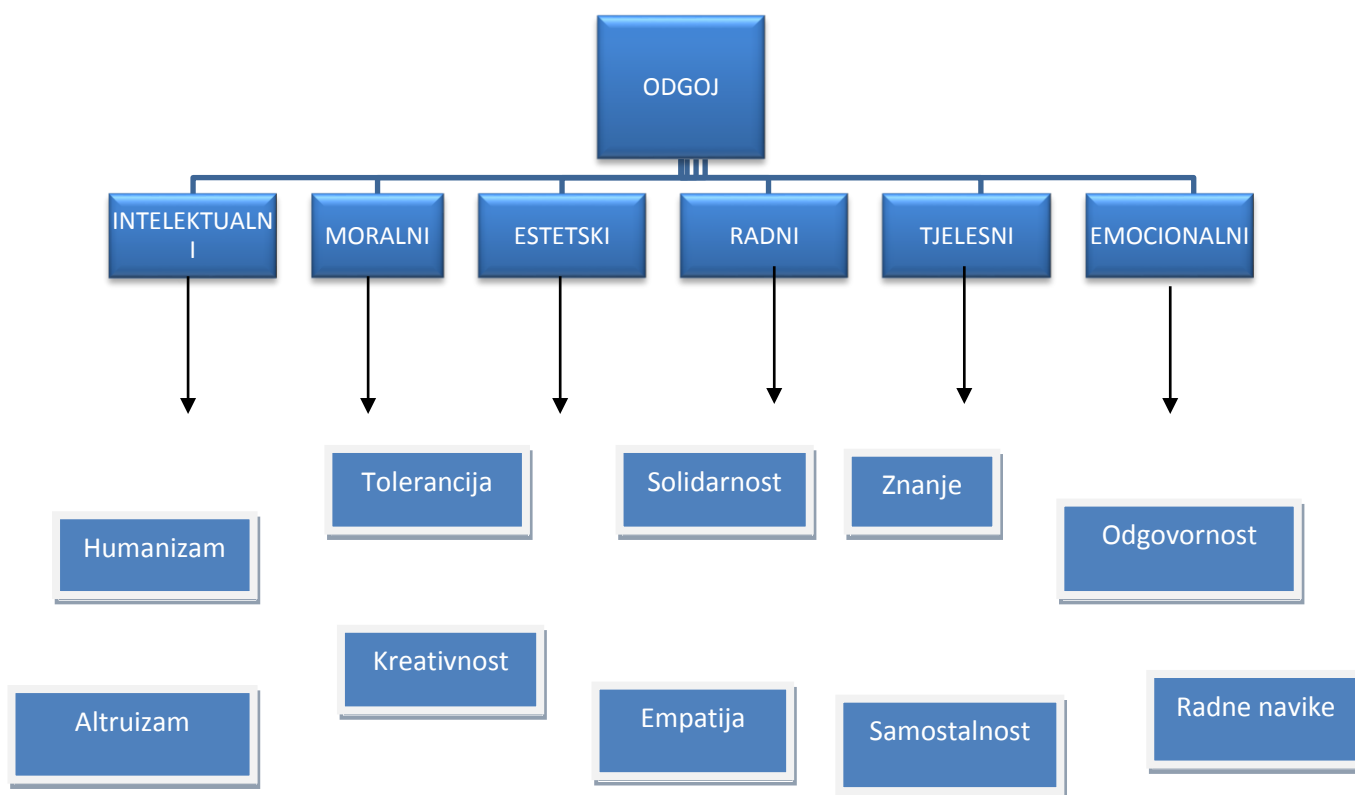
Vrijednosti su direktno povezane s odgojem. O tome govori i Vujčić (1987) koji naglašava da je područje odgoja ono područje društvenih fenomena u kojima se vrijednosti manifestiraju u punom smislu te riječi. Odgoj je, bez sumnje u svim aspektima svog funkcioniranja izrazito vrijednosna kategorija. Područje odgoja uređuju vrijednosti dajući mu smjer i karakter, a odgojnim nastojanjima možemo utjecati na vrijednosne promjene kod ljudi. Slatina (2005) ukazuje da se odgojne vrijednosti moraju temeljiti na univerzalno važećim vrijednostima, da biološki individuum nije ličnost, da istinski odgoj omogućuje čovjeku da razvija sve strane

svoje ličnosti i da vodi brigu o strukturi ličnosti (kognitivne, afektivne i voljno-motivacione komponente). Dakle, bez vrijednosti nema odgoja, niti odgoja bez vrijednosti.

Za potrebe istraživačkog dijela rada, oslanjajući se na Vukasovićevu podjelu odgoja na pet fundamentalnih područja, izdvojili smo odgojne vrijednosti za koje smatramo da pripadaju odgojnim područjima. Odnosno, izabrali smo vrijednosti koje ujedno možemo smatrati ishodom različitih vidova odgoja. Osim Vukasovića izabrali smo i vrijednost osjećanja o kojoj govori Slatina.

Uključujući volontiranje u odnos odgoj - vrijednosti, te razmišljanjem koje vrijednosti možemo razviti kroz volontiranje, možemo reći da ono pozitivno djeluje u različitim odgojnim područjima. „Odgajajući za volontiranje, mi usmjeravamo mlade ljude k aktivnostima putem kojih oni stječu znanja, razvijaju vještine i sposobnosti, uče se samostalnosti, odgovornosti i timskom radu. Odgoj za volontiranje usmjeren je zauzimanju pozitivnog stava prema određenoj vrsti aktivnosti kroz koju se postižu ciljevi i ostvaruju zadatci svih odgojnih područja. On usmjerava prema aktivnostima koje su u funkciji očuvanja zdravlja, čime postaje put za realizaciju brojnih zadataka tjelesnog odgoja. Dovodi u situacije koje omogućuju razvijanje intelektualne snage i sposobnosti (intelektualni odgoj), a putem iskustva omogućuje stjecanje raznih znanja, umijeća i navika (radni odgoj). Prilika je za razvoj humanizma, solidarnosti i tolerancije, pozitivnog odnosa prema materijalnim i duhovnim vrednotama (moralni odgoj), te napokon i prilika za kreativno izražavanje i usvajanje estetskih vrijednosti, odnosno nemjerljiv doprinos kulturnom životu cijele društvene zajednice (estetski odgoj)“ (Kotlor i Bašić, 2010:20). Autorice navode niz vrijednosti koje proizlaze iz odgojnih područja. Na taj način čvrsto pokazuju povezanost i isprepletenost odgoja kao vrijednosne kategorije i volontiranja.

Kao što je navedeno mnogo je klasifikacija vrijednosti. No, za potrebe našeg istraživanja napravili smo shemu vlastitog vrijednosnog sustava (*Slika 1*). Prikaz odgojnih vrijednosti u našoj shemi temeljimo na shvaćanjima i podjelama odgoja prema Vukasoviću, Slatini, Kotlor i Bašić. Prema Vukasoviću (1998) postoji pet bitnih određenja čovjeka kao ljudskog bića. Njima odgovara pet fundamentalnih odgojnih područja: tjelesni, intelektualni, moralni, estetski i radni odgoj. Kotlor i Bašić (2010) navode niz vrijednosti povezujući odgoj, vrijednosti i volontiranje kroz zadatke svih odgojnih područja. Nadalje, u knjizi *Od individue do ličnosti - uvod u teoriju konfluentnog obrazovanja*, Slatina (2005) posvećuje posebnu pažnju obrazovanju osjećanja, što nam je poslužilo kao temelj za odabir vrijednosti osjećajnosti kao jednu od odgojnih vrijednosti koju ćemo propitati ovim istraživanjem.

Slika 1. Grafički prikaz odgojnih vrijednosti

Ovaj grafički prikaz prikazuje povezanost odgoja i vrijednosti. Čovjeka nikada ne možemo promatrati kroz prizmu jednog odgojnog područja jer zapravo odlika čovjeka kao ljudskog bića i ono što ga razlikuje od drugih živih bića jest njegovo bogatstvo vrijednosti i mogućnosti odgoja i razvoja u višestrukim pravcima.

Mnogo je vrijednosti koje se mogu volontiranjem razvijati. Pitanje vrijednosti okuplja ljude na volontiranje. Te vrijednosti volonterima omogućuju da djeluje u skladu s osobnim uvjerenjima o brizi za dobrobit drugih ljudi i zajednice. Volonteri ne čekaju da društveni problem riješi netko s vrha, već sami preuzimaju osobnu odgovornost za izgradnju zajednice u svoje ruke. Činiti pozitivne pomake korak po korak za dobrobit zajednice, odnosno za izgradnju demokratskog društva krajnja je svrha i cilj svih volonterskih akcija. I to ne na način da se samo priča o demokraciji i koliko je aktivni angažman svakog člana tog demokratskog društva važan nego dopustiti da postupci kroz dobrovoljni rad i vrijeme koje se „poklanja“ govore u prilog tomu.

2. KARAKTERISTIKE I NAČINI PROVOĐENJA SLOBODNOG VREMENA MLADIH

„Nikad nemoj reći da nemaš vremena. Dnevno imaš na raspolaganju isto onoliko sati koliko su imali Nikola Tesla, Helena Rubenstein, Pasteur, Michelangelo, majka Tereza, Leonardo de Vinci, Albert Einstein ili Nelson Rockefeller.“

Brown

Slobodno vrijeme karakteristična je pojava suvremenog društva. „Slobodno vrijeme (engleski-*leisure, leisure time*; francuski- *loisir*; njemački-*freizeit*; talijanski-*tempo*) sagledavamo kao promjenjivu društvenu pojavu i moderan fenomen, koji je obilježio gotovo sva područja društvenog života“ (Pehlić, 2014:11). Razvojem tehnike i tehnologije, ljudi provode manje vremena obavljajući svoje poslove, a sve više imaju slobodnog vremena. „Herbert Marcuse pokazuje da kvantitativno smanjenje radnog vremena dovodi do kvalitativne promjene u ljudskoj egzistenciji, tako da njen sadržaj određuje više slobodno nego radno vrijeme“ (Božović, 1975:38). Rezultat toga je da slobodno vrijeme dobiva na snazi, a ta snaga utječe na samorazvoj čovjeka.

U sadašnje vrijeme kada se javlja ubrzani tehnološki napredak, čovjek današnjice bombardiran je mnogim savjetima poput „Kako uspješni ljudi koriste svoje slobodno vrijeme“? Kao da nam ukazuju na to da slobodno vrijeme utječe na uspjeh u svim dimenzijama. Slobodno vrijeme može, ali i ne mora utjecati na uspjeh i razvoj. To ovisi o svakom pojedincu. Svaki čovjek svaki dan ima određenu količinu slobodnog vremena. I jedino ta osoba može odrediti hoće li mu to slobodno vrijeme predstavljati priliku ili opasnost. „Razvoj nauke i tehnike postaje sve bitniji činilac razvitka proizvodnih snaga i cjelokupnog društvenog progressa. Taj razvitak je omogućio visoko civiliziranim društvima da raspoložu viškom vremena koje je potpuno odvojeno od proizvodnog procesa (...). Tako se slobodno vrijeme javlja kao spas i kao prokletstvo. Tako veoma uvjerljivo djeluju predviđanja da će najveći problem kraja našeg vijeka predstavljati i adekvatno korištenje slobodnog vremena“ (Božović, 1975: 12).

Budući da postoje različiti sadržaji slobodnog vremena, slobodno vrijeme postalo je bitan faktor odgoja i obrazovanja. Koliki značaj slobodno vrijeme igra u odgoju govori Božović (1975) koji navodi da svestrani razvoj čovjekovih sposobnosti sociolozi na Zapadu vezuju isključivo za slobodno vrijeme. Ono je dio svakodnevnog života i često se spominje kao poveznica s mladima. Razlog je vjerojatno to, što su mladi specifični dio društva. „Za slobodno vrijeme mladih očekuje se da bude poligon za poželjne dugotrajne socijalizacijske

učinke jer se učenje zbiva na neformalan način i u skladu s interesima mladih“ (Pehlić, 2014: 13). Kada kažemo pojam mladi, u tu društvenu grupu svakako ubrajamo i studente koji zapravo čine uzorak ovog istraživanja i karakteristike koje se navode u nastavku, odnose se i na studente. Mladi, a tako i studenti, smatraju se temeljem razvoja društva te osobe koje tek trebaju postati aktivni članovi tog društva i formirati nove, ali i učvrstiti postojeće vrijednosti, stavove i mišljenja. Osim škole i obitelji na razvoj mlade osobe veliki utjecaj imaju aktivnosti i sadržaji kojima se bave u slobodnom vremenu. „Socijalno-pedagoški promatrano, slobodno vrijeme izuzetno je pogodno za razvoj njihove osobnosti kako na intelektualnom tako i na emocionalnom planu, ono svoju primjenu nalazi u funkciji odmora, razonode, zabave, u procesu podrške nesputanom razvoju njihove kreativnosti i uspostavljanju kvalitetnih interpersonalnih odnosa“ (Pehlić, 2014:15). Stoga su mnoga istraživanja usmjerena baš na ovaj fenomen.

Pehar (2003) slobodno vrijeme definira kao vrijeme aktivnog odmora, razonode, pozitivna razvoja, socijalizacije, humanizacije i stvaralačkog potvrđivanja ličnosti. Dok Dumazedier (prema Božović, 1975) slobodno vrijeme definira kao skup aktivnost kojima se pojedinac po svojoj volji može potpuno predati, bilo da se odmara ili zabavlja, bilo da povećava nivo svoje informiranosti ili svoje obrazovanje, bilo da se dobrovoljno društveno angažira ili da ostvaruje svoju slobodnu stvaralačku sposobnost nakon što se oslobodi svojih profesionalnih, porodičnih i društvenih obaveza. Može se reći da je slobodno vrijeme ono vrijeme koje mladoj osobi preostaje nakon školskih i obiteljskih obaveza. To je vrijeme za koje su iznimno bitni elementi poput slobode, dobrovoljnosti i neobveznosti. Vrijeme koje oblikuje prema vlastitim željama, vrijeme u kojem se bira s kim će se družiti, što će raditi i kako će se ponašati, odnosno vrijeme u kojem je pojedinac jednom riječju slobodan. Slobodan, bez ikakvog utjecaja, da postavi sebi pitanja tko je on zapravo, koji su njegovi ciljevi, što voli i želi raditi te koje su njegove potrebe i interesi i na koji način ih zadovoljiti. Slobodan da se maksimalno posveti sebi i da radi ono što ga zabavlja, donosi mu radost i korist. Ili pak slobodan da jednostavno ne radi ništa i dosadom ispuni dane. Nažalost, dosada je prateća sila slobodnog vremena koja pojedincu donosi prostor za nova iskušenja. Hoće li mladi svoje vrijeme provesti aktivno ili pasivno ovisi o mnogim činiteljima. Neki od njih su interesovanja, obrazovanje roditelja, socio-ekonomski status obitelji, okruženje u kojem živi, društvo te mnogi drugi.

Dumazedier (prema Božović, 1975) ističe tri najvažnije funkcije slobodnog vremena:

- (1) odmaranje
- (2) razonoda i

(3) razvoj ličnosti.

Budući da postoje tri funkcije slobodnog vremena, postoje i tri vrste aktivnosti koje su svrshodne tim funkcijama. „Aktivnosti kojima se može baviti u slobodno vrijeme mogu se podijeliti u tri osnovne skupine: aktivnosti za odmor, rekreaciju i razvoj ličnosti“ (Rosić, 2005 prema Ivančić i Sabo). Prve aktivnosti služe odmaranju, bez posebnoga i napornijega fizičkog ili psihičkog angažmana u domu, na javnom mjestu ili u prirodi. Uglavnom su individualnog karaktera. Odmor je proces obnavljanja i osvježavanja istrošenih supstancija, fizičke i psihičke energije te uspostavljanja novih snaga koje su čovjeku potrebne za život i rad.

Drugu skupinu aktivnosti čine različiti oblici rekreacije u najširem smislu te riječi koje imaju zadatak aktivnoga odmora, zdrave razonode ili zabave (šetnja, izleti, društvene igre...).

Treću skupinu čine aktivnosti koje su namijenjene razvoju ličnosti putem različitih područja ljudske djelatnosti (obrazovne, kulturne, društvene...). Treća funkcija i treće aktivnosti dijelovi su koji nas najviše zanimaju. „Aktivnosti u funkciji razvoja ličnosti ispunjavaju najvažniju društvenu i pedagošku funkciju slobodnog vremena. Njime se odgoj u slobodnom vremenu uključuju u svjesna i namjerna odgojna nastojanja koja imaju za cilj razvijanje što potpunije osobnosti mladih“ (Pehlič, 2014:20). One su uvjet za razvoj čovjekovih sposobnosti te otvaraju prostor i mogućnosti samoaktualizaciji ličnosti te kreativnom i stvaralačkom uključivanju u društvo.

Već je spomenuto kako je Božović još 1975. godine naglasio da će najveći problem u budućnosti biti adekvatno korištenje slobodnog vremena. Tu činjenicu nam može u sadašnjici potvrditi i istraživanje koje je provela Pehar-Zvačko 2003. godine, a koje je opisano u knjizi „Slobodno vrijeme mladih ili...“ Istraživanje nam daje dosta informacija o načinima korištenja slobodnog vremena i o stavu mladih koji se veže za ovu problematiku. Rezultati nam pokazuju kako zapravo naše društvo pokazuje nezainteresiranost za to kako naši mladi provode slobodno vrijeme. Veliki broj mladih ne bavi se konstruktivnim aktivnostima koje bi potakle kreativniji razvoj ličnosti. Često se ne bave nikakvim sadržajem, već se, jednostavno, dosađuju. A dosada može uzrokovati mnoge opasnosti kojima su mladi okruženi, a da toga nisu ni svjesni. Od aktivnosti najviše preferiraju gledanje TV-a i izlaske u kafiće. Organizirane aktivnosti najmanje su prisutne u slobodnom vremenu. Zadovoljstvo mladih o načinu korištenja slobodnog vremena je malo te smatraju da škola i društvo ne ispunjavaju svoju funkciju kada je riječ o ponudi slobodnih aktivnosti. Budući da je istraživanje provedeno 2003. godine danas bi rezultati pokazali drugačije, možda čak i alarmantnije podatke kada su u pitanju aktivnosti s kojima se mladi najčešće bave. Dakle, veliki problem je nedostatak sadržaja i aktivnosti kojima bi se mladi mogli baviti. Oni se zapravo bave onim

što im je ponuđeno. Nažalost, društvo mladima nudi aktivnosti od kojih će jedine koristi odnosno profita imati društvo, a to su kafići, disko klubovi i kladionice. „Masovna industrijska razonoda, u kojoj razbibriga zauzima znatan prostor, iako sve manje-više u duhu konfekcije i demagoške jednostavnosti postaje „opijum za narod“, ali u isto vrijeme u njoj samoj nije teško otkriti aktivno prisustvo degradirane zbilje rutinskog i bezličnog rada“ (Božović, 1975:12).

Veoma je važno osvijestiti ovaj problem te mladima stvoriti bogatu, raznoliku, zanimljivu i atraktivnu ponudu sadržaja i aktivnosti. Pomoću njih, mladi će moći vrijeme iskoristiti aktivno, konstruktivno i kvalitetno, a svaka osoba će imati priliku pronaći sebe, smisao svog svijeta te zadovoljiti svoje interese i potrebe. Odnosno imat će mogućnost postati aktivni činitelji stvaralačkog razvoja svoje ličnosti. "Slobodno vrijeme je prostor i mogućnost interakcije u procesima individualizacije, socijalizacije i inkulturacije, dakle prostor samoaktualizacije i ostvarenja osobnosti" (Previšić, 2000:404).

Budući da slobodno vrijeme snažno prodire u stvarnost društva i život pojedinca, javljaju se pitanja koja se stavljaju pred pedagogiju, kako slobodno vrijeme na najbolji način iskoristiti i ispuniti te koji sadržaji u slobodnom vremenu mogu usmjeriti mlade prema pozitivnim ishodima slobodnog vremena?

Kao odgovor na ova pitanja, veliki značaj može igrati volontiranje. „O volontiranju se može govoriti kao načinu provođenja slobodnog vremena te kao načinu promocije vlastitih kompetencija“ (Kotlar, Milanja, Jakšić i Bionda, 2016:108). Potrebno je naći načine kako ih mladima predstaviti kao značaj segment njihovog razvoja.

Pa tako i Lovrinović (2013) navodi da je vrlo važno poticati mlade na volonterizam od ranih dana, kako bi se što ranije uključili u volonterski rad i time smanjili mogućnost *lutanja* mladih po ulicama, odlaska iz zemlje i slično. Otvorenost mladih prema novim iskustvima, želja za znanjem i upoznavanjem novih ljudi i pojava su karakteristike koje svakako idu u prilog volonterskom radu. Vedrina i optimizam koje mladi posjeduju unosi u volontiranje svježinu i nadu za bolju budućnost. Kreativnost, nove ideje i širenje mreže volonterizma su dokazi da mladima samo treba dati priliku i mogućnost koje se mogu iskoristiti u najboljem svijetlu. Na taj način ujedno se i ostvaruje suština treće funkcije slobodnog vremena, a to je razvoj ličnosti.

Slobodno vrijeme je moderan fenomen koji sve više dobiva na snazi i upravo zbog toga postaje predmetom istraživanja mnogih istraživača. Slobodno vrijeme može biti jedan od činitelja razvoja ličnosti, no samo ukoliko osoba to vrijeme ispuni konstruktivnim sadržajima. Kada je u pitanju ovaj fenomen najviše pažnje pridajemo mladima, upravo zbog toga što je

kod mladih ljudi slobodno vrijeme plodno tlo za poželjne odgojne učinke. Ono svoju primjenu nalazi kroz odmor, razonodu te razvoj личности kroz svih pet odgojnih područja (intelektualni, moralni, tjelesni, estetski i radni) koja smo spominjali. Istraživanja nam pokazuju da društvo nije zainteresirano za konstruktivno provođenje slobodnog vremena mladih, društvo zapravo mladima nudi one aktivnosti od koji će samo oni imati profit. S druge strane i mladi pokazuju da nisu zadovoljni sadržajima koji im se nude i svjesni su da društvo ne ispunjava svoju funkciju. Kako bi se prevladao jaz između društva i mladih i kako bi mladi mogli iskusiti pozitivne ishode slobodnog vremena, važno je uvesti mlade u svijet volonterizma.

3. RAZUMIJEVANJE VOLONTERIZMA: KONTEKST, ZAKONSKI PROPISI, TEMELJNE KARAKTERISTIKE, MOTIVI

„Puno malih ljudi na puno malih mjesta, a koji naprave puno malih koraka mogu promijeniti svijet“

Poslovice

U svijetu materijalizma i konzumerizma gdje ljudi za uloženi dio sebe zauzvrat očekuju materijalnu satisfakciju, odgajamo mlade ljude koji znaju kako cijeliti sebe i svoj rad. S tako izgrađenom svijesću o svijetu koji tako funkcionira, lagano ubijamo empatiju u ljudima. Pokušavamo kroz odgojno-obrazovna nastojanja djeci i mladima pokazati primjerom što je empatija i njezin značaj, a onda ih nakon školovanja, pustimo u društvo koje suosjećanje i empatiju smatraju osobinama koje neće doprinijeti njihovom uspjehu (uspjehu moći, bogatstva i imanja). From (prema Šušnjara, 2017) upozorava da su ljudi ovisni o „imati“, a to im onemogućuje „biti“. Ista autorica također navodi i da je današnje društvo materijalističko društvo koje ubire svoj danak. Društvo koje uvjerljivo i s podrugljivim tonom govori „Dobri ljudi su naivni i neće proći dobro u životu“. Zašto bi netko dobrovoljno i dobronamjerno uradio nešto za društvo koje nas uči navedenim činjenicama? Zašto bi dao sebe i svoje vrijeme za nešto što prema njegovim uvjerenjima ne vrijedi, budući da neće biti plaćeno novcima? Jer ipak „bolje džaba ležati nego džaba raditi“.

Možemo vidjeti u raznim medijima, portalima, stranicama, tv-emisijama vijesti o ljudima koji dobrovoljno daju krv, ljudima koji u masovnim grupama se okupljaju i sprovode ekološke akcije (prikupljanje smeća, čišćenje raznih objekata, sadnja cvijeća u parkovima, sadnica

drveća na planinama), ljudima koji kuhaju i dijele hranu beskućnicima, ljudima koji svoje slobodno vrijeme provode u aktivnostima za dobro lokalne zajednice, mladima koji pomažu mlađima od sebe u školi, organiziraju ljetne kampove, i ljudi koji sve to obavljaju bez ikakvog interesa i dobrovoljno. Takav način rada zove se dobrovoljni rad ili volontiranje. Posebnost dobrovoljnog rada je njegova neuvjetovanost. Ono nije uvjetovano vanjskim faktorom (primjerice primanje plaće ili nagrade), već unutarnjim motivima koji se nalaze duboko u čovjeku.

Dakle, volontiranje se promatra kao aktivnost u kojoj pojedinac ulaže svoje vrijeme, znanje, trud, energiju, entuzijizam, vještine, odnosno samog sebe, slobodnu volju i dobre namjere na različite angažmane koji nisu materijalno plaćeni. Karakteristike volontiranja su: rad bez interesa, dobrovoljnost i razvoj kako društva i lokalne zajednice tako i same osobe koja volontira.

U svim prethodno navedenim definicijama nailazimo na zajednički aspekt volontiranja koji naglašava da volontiranje nije motivirano novcem, jer volonteri nisu plaćeni na osnovu pružene usluge kao što je to u svijetu rada. Kao što je na početku navedeno, ljudi su žrtve ekonomskog sustava u kojem se sve vrednuje novcem. Novac je dobro koje se koristi na svakodnevnoj razini i nije ni čudo što se uvukao u sve sfere ljudskog života. Ali novac je mjerljiva kategorija. Ljudi su naučeni da sve vrednuju novcem. Volontiranje je aktivnost koja se protivi jednoj takvoj perspektivi koja sve gleda materijalno i isključivo na ekonomskim premisama. Volontiranje znači otvoriti vrata jednom drugačijem pogledu na svijet jer novac odnosno isključivo ekonomska motiviranost povremeno pojedince sputava da vide vrijednost volontiranja.

Razvoj volontiranja i zakonsko reguliranje prema važećem zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini

Oduvijek je u ljudima postojala briga za druge i postoje ljudi kojima je pomoć potrebna. Skočić, Lončarić i Rudelić (2011:580) navode da je „volontiranje ili dobrovoljni rad proizašao iz potrebe ljudi da budu zajedno, da se druže ili si pomažu, a najveći zamah razvoja doživljava tijekom druge polovice devetnaestog stoljeća“. Pojam dobrovoljnosti zbog pomaganja drugima u uskoj je vezi i s kršćanskom religijom u kojoj je jedna od temeljnih vrijednosti pomoć bližnjemu i služenje drugom. „Ova aktivnost se javlja u različitim oblicima – od tradicionalnih običaja uzajamne samopomoći (moba), preko organiziranog djelovanja zajednice u kriznim periodima, sve do pokušaja pomoći u sprječavanju i zaustavljanju sukoba

i suzbijanja siromaštva. Volontiranje je dio povijesti gotovo svake civilizacije“ (Omladinski komunikativni centar, 2011:13).

Naglasak na postignuća volonterskog rada i volonterstva najviše je postignut proglašenjem Međunarodne godine volontiranja. „U studenom 1997. godine Generalna skupština Ujedinjenih naroda proglašava 2001. godinu Međunarodnom godinom volontera, a 5. prosinac Međunarodnim danom volontera. Otvorio se prostor za brojne prijedloge s ciljem pružanja sustavnije potpore razvoju volonterskog potencijala (osnivanje nacionalnih odbora, uvođenje nacionalnih internetskih stranica i baza podataka, medijske kampanje, osnivanje nacionalnih volonterskih centara, rad na zakonodavstvu vezanom za volontiranje) i danas u mnogim zemljama vlade pokušavaju stimulirati volonterstvo istražujući nove mogućnosti za pružanje potpore razvoju tog sektora“ (Ćulum, 2008:9). Proglašenje Međunarodne godine volontiranja u mnogim je zemljama potaklo svijest o važnosti i vrijednosti volontiranja, ali jedan od ciljeva bio je i odavanje priznanja volonterima. Međunarodni dan volontera svake godine utječe ne samo na svijest društva o važnosti volontiranja nego i na to da se i volonteri osjete vrijednima u svojim zajednicama.

Osim Međunarodne godine volontera obilježena je i Europska godina volontiranja 2011. godine. Stoga ćemo predstaviti stanje volontiranja u Europskoj Uniji. Posljednja „Studija o volontiranju u Europskoj Uniji“ koja je obuhvatila sve zemlje članice Europske Unije, pokazala je da 92 do 94 milijuna odraslih osoba uključeno u volontersko djelovanje. To nadalje upućuje da je 22% do 23% Europljana starijih od 15 godina uključeno u volonterski rad. Neke članice Europske Unije imaju dugotrajnu tradiciju volontiranja i razvijene volonterske sektore dok je kod drugih taj sektor tek u začetku ili je slabo razvijen.

Nacionalne studije o volontiranju pokazuju da je razina volonterstva (https://europa.eu/youreurope/citizens/education/volunteering/index_hr.htm):

Veoma visoka u Austriji, Nizozemskoj, Švedskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu (više od 40% odraslih osoba uključeno u obavljanju volonterskih aktivnosti);

Visoka u Danskoj, Finskoj, Njemačkoj i Luksemburgu (30%-39% odraslih uključeno u volontiranje);

Srednje visoko u Estoniji, Francuskoj i Latviji (volonterstvom se bavi 20%- 29% odraslih osoba);

Relativno niska u Belgiji, Cipru, Češkoj Republici, Irskoj, Malti, Poljskoj, Portugalu, Slovačkoj, Rumunjskoj, Sloveniji i Španjolskoj (10% do 19% odraslih bavi se volonterskim aktivnostima);

Niska u Bugarskoj, Grčkoj, Italiji i Litvi (u volonterske aktivnosti uključeno manje od 10% odraslih osoba).

U više od polovice zemalja EU-a većina volontera aktivna je u sektoru sporta i rekreacije. Volonteri u sportu predstavljaju važan udio ukupnog broja volontera u Danskoj (31,5%), Francuskoj (25%) i Malti (84%). Najviše volonterskih aktivnosti u zemljama člancama pripada nogometu. Osim sporta, sektori u kojima su volonteri najčešće aktivni uključuju: društvene aktivnosti, socijalnu skrb i zdravstvo; vjerske organizacije; kulturu; rekreaciju, odmor, obrazovanje, obuku i istraživanje. Navedena studija, ali i navedeni rezultati nam pokazuju da je važnost volontiranja odavno priznata u Europskoj Uniji.

Razvoj volontiranja povezan je i sa razvojem civilnog društva, a budući da se ovaj sektor u Bosni i Hercegovini počeo razvijati u posljednjim desetljećima 20. stoljeća, može se zaključiti da je to vrijeme povezano i sa razvojem pojma volontiranja u Bosni i Hercegovini. O volontiranju u suvremenom vremenu i u 21. stoljeću pišu Skočić i sur. (2011:72) koji govore da se: „volonterstvo počinje sustavno razvijati usklađeno sa zakonskom regulativom Europske unije te se razvijaju novi pristupi organiziranog volontiranja“. Donošenjem Zakona o volontiranju 2013. godine stvoren je pravni okvir za njegov razvoj u svim segmentima našeg društva. O njemu detaljnije govorimo u daljnjem dijelu teksta.

Volontiranje u Bosni i Hercegovini nije bilo u potpunosti uređeno Zakonom sve do 2013. godine. Činjenica da je Zakon donesen tek 2013. godine implicira mogućnost shvaćanja kako Bosna i Hercegovina nije pridavala pažnju volonterskom radu za dobrobit same države i društva. Zbog mogućnosti zloupotrebe volontiranja i iskorištavanja volontera donošenje ovog zakona je bilo nužno. U periodu od 2004. godine do 2008. godine, sektor civilnog društva u Bosni i Hercegovini realizirao je niz promotivnih aktivnosti s ciljem podizanja svijesti o volontiranju i upoznavanja javnosti o potrebama uspostavljanja zakonskog okvira volontizma. Posljedica ovih aktivnosti bila je uspostava radne grupe koja je radila na izradi mogućih zakonskih rješenja na razini Bosne i Hercegovine. Međutim, iako je ovaj nacrt bio završen 2005. godine isti nikad nije upućen u službenu proceduru usvajanja od strane relevantnih vladinih tijela, iako je postojala generalna politička volja.

Nakon neuspješnog pokušaja donošenja Zakona o volontiranju na razini Bosne i Hercegovine, Republika Srpska je 2006. godine izradila novi nacrt Zakona o volontiranju koji je službeno usvojen 2008. godine. Prva zakonska regulativa vezana za volontiranje u Republici Srpskoj nastaje 2008. godine kada je donesen Zakon o volontiranju RS. „Navedeni zakon je bio na snazi sve do oktobra 2013. godine, kada je usvojen novi Zakon o volontiranju RS, a koji je bio pripremljen u okviru projekta “Volonterskom legislativom do razvoja lokalnih zajednica”.

Navedeni projekt bio je realiziran od strane OKC-a i Omladinskog savjeta RS u suradnji s Ministarstvom porodice, omladine i sporta“ (<http://volonterskiservisrs.net/u-bosni-i-hercegovini/>).

U Federaciji Bosne i Hercegovine stvari se nisu tako lako odvijale te je bilo potrebno duže vremena do usvajanja Zakona. „Početkom 2011. godine radna grupa je ponovo započela sa svojim radom s ciljem da se ovaj Zakon usvoji tijekom te godine, a prvenstveno zato što je ta godina bila označena kao Europska godina volontiranja. Međutim, tek 5. prosinca 2011. godine, na Međunarodni dan volontera, Zakon o volontiranju FBiH službeno je poslan u proceduru usvajanja. Konačni prijedlog Zakona o volontiranju FBiH usvojen je tijekom 2012. godine“ (<http://volonterskiservisrs.net/u-bosni-i-hercegovini/>).

Prijedlog Zakona o volontiranju Federacija Bosne i Hercegovine usvojen je tijekom 2012., a na snagu stupa početkom 2013. godine. Brčko distrikt još uvijek nema zakonom regulirano volontiranje.

Zakon o volontiranju Bosne i Hercegovine ima nekoliko različitih prednosti i razina. Na prvom mjestu riječ je o konkretnom i pravnom rješenju koje štiti sve volontere gdje se jasno i precizno definira što je volonter a što volontiranje. Drugo, Zakon određuje prava i obaveze volontera, ali i organizatora volontiranja i ističe da volontiranje doprinosi osobnom i društvenom razvoju, potiče aktivizam mladih i neformalno obrazovanje kako bi mladi bili što konkurentniji na tržištu rada, definira mogućnost dugoročnog volontiranja koje se priznaje kao radno iskustvo (ova činjenica bi mogla ukloniti barijeru one stavke u konkursima za posao gdje poslodavci traže iskustvo). Zakon isključuje privatni sektor iz područja volontiranja kako bi volonteri bili zaštićeni. Treće, volonteri prema Zakonu mogu volontirati isključivo u državnim institucijama, javnim ustanovama i nevladinim organizacijama. Pored svih navedenih činjenica od značaja je i to što se ovim Zakonom govori jasno o ulozi odgojno-obrazovnih institucija u usmjeravanju i podučavanju mladih o ulozi i značenju volontiranja te o razvoju sustava vrijednosti. S aspekta civilnog zakonodavstva i zakonskog reguliranja volontiranja treba istaknuti pozitivnom činjenicu da je Zakon o volontiranju stupio na snagu iako zasad ne postoje informacije i istraživanja koja bi išle u prilog ovom Zakonu i koje bi pokazivale da se odredbe Zakona poštuju. Nadalje, u Federaciji Bosne i Hercegovine, ako se govori o zakonskoj regulativi volontiranja, postoji Zakon o volontiranju te podzakonski akti definirani zakonom, a to su:

1. Pravilnik o federalnoj nagradi za volontiranje,
2. Pravilnik o izgledu i načinu izdavanja volonterske knjižice,

3. Pravilnik o obvezama organizatora volontiranja, sadržaju i načinu podnošenja izvještaja,
4. Pravilnik o postupku akreditiranja organizatora volontiranja.

U daljnjem dijelu teksta bit će prikazani članci Zakona o volontiranju Federacije Bosne i Hercegovine (https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon_o_volontiranju_FBiH.pdf) koje smatramo važnim za ovaj rad. Članak 2. naglašava važnost volontiranja za cijelu društvenu zajednicu¹. Volontiranje je aktivnost koja pomaže razvoju demokratskog društva u cjelini i doprinosi poboljšanju života. Ovim članom se prepoznaje kako bosanskohercegovačko društvo unatoč kasnom razvoju odnosa prema volontiranju na određeni način percipira moguće dobrobiti volonterskih angažmana ističući društvenu zajednicu i demokraciju kao elemente od posebne važnosti čijem razvoju volontiranje može doprinijeti. Članak 3. naglašava definicije i pojmove vezane uz pojam volontiranja², koje ističu ono o čemu već govorimo u ovom radu a to su pojmovi čija je definicija usko vezana uz pojmove poput rad bez interesa, razvoj društva i dobrovoljnost. Ovim članom se utvrđuje broj sati koje je potrebno raditi kako bi netko imao status dugoročnog volontera te potvrđuje da je u smislu civilnog zakonodavstva volontiranje u zakonskoj nadležnosti Ministarstva pravde. Članak 5. definira tko može biti volonter i može li maloljetna osoba volontirati³. Prema samom članku Zakona svaka osoba koja ima poslovne sposobnosti ili poslovne sposobnosti u razvoju ima pravo volontirati. Na ovaj način članak proširuje zakonsku regulativu i na osobe s teškoćama u razvoju kojima bi u slučaju volonterskog angažiranja bilo i zakonski omogućeno. Članak

---

¹„Volontiranje je aktivnost od interesa za Federaciju BiH kojom se doprinosi poboljšanju kvaliteta života, aktivnom uključivanju građana u društvene procese i razvoju humanijeg i ravnopravnijeg demokratskog društva“.

²„Definicije i pojmovi u smislu korištenja ovog zakona imaju sljedeće značenje:

- a) Volontiranje - dobrovoljno ulaganje ličnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se bez naknade obavljaju usluge ili aktivnosti za opće dobro u Federaciji BiH.
- b) Dugoročno volontiranje - obavljanje volontiranja dužeg od 240 sati u najmanje 3 mjeseca bez prekida, u skladu sa zakonom.
- c) Međunarodno volontiranje - volontiranje koje je sastavni dio programa međunarodne razvojne suradnje, a obavljaju ga volonteri koji svoje prebivalište imaju izvan Bosne i Hercegovine, kao i strani volonteri u Bosni i Hercegovini.
- d) Usluge i aktivnosti za opće dobro - socijalna briga, građanske aktivnosti, obrazovne, kulturne, naučne, sportske, zdravstvene aktivnosti, aktivnosti razvojne suradnje, zaštite okoliša, pomoć kod elementarnih nepogoda, istraživačke aktivnosti, aktivnosti za promociju volontiranja i druge slične aktivnosti.
- e) Ministarstvo pravde - nadležno ministarstvo za provođenje zakona je Federalno ministarstvo pravde (u daljem tekstu: Ministarstvo pravde).
- f) Institucija za evidentiranje volontiranja - pravno lice ovlašteno od Ministarstva pravde da prikuplja i obrađuje podatke o volontiranju“.

³„Volonter je, u skladu s odredbama ovog zakona, fizičko lice s poslovnom sposobnošću ili umanjenom poslovnom sposobnošću koje volontira u Federaciji BiH. Dakle, svaka osoba koja ima poslovne sposobnosti ili poslovne sposobnosti u razvoju ima pravo volontirati u Federaciji BiH“.

10. Zakona o volontiranju određuje zakonske norme koje se tiču zakonskih zabrana iskorištavanja volontera čime se rješava pitanje zloupotrebe volontiranja, odnosno poistovjećivanja volontiranja s pripravničkim radom⁴. Zakon o radu i Zakon o volontiranju nemaju zajedničkih točaka. Volontiranje i odrađivanje pripravničkog staža nije isto. Odrađivanje pripravničkog staža i polaganje stručnog ispita ostaje u Zakonu o radu i osobe koje ga trebaju ispuniti zovu se osobe na stručnom osposobljavanju bez zasnivanja stalnog radnog odnosa dok je volonter osoba koja bez ikakve naknade odvaja od svog slobodnog vremena. Volonteri ukoliko dugoročno volontiraju (članak 16.), mogu dobiti radno iskustvo kao beneficiju, odnosno potvrdu o kompetencijama. Potvrda o kompetencijama odličan je alat za studente jer Zakon određuje prepoznavanje znanja, vještina i sposobnosti koje studenti stječu dok volontiraju.

Članak 12. tiče se obrazovanja o naravi, svrsi i sadržaju volontiranja⁵. Institucije u kojima se odvija odgoj i obrazovanje djece i mladih dužne su učiti mlade o volontiranju te ih usmjeravati prema korisnostima volonterskog djelovanja. No to nije samo zadaća institucija kojima je povjeren formalni odgoj i obrazovanje, nego i zadaća različitih udruga, organizacija, klubova ili ustanova koje se bave neformalnim oblikom obrazovanja. Zakon o volontiranju Federacije Bosne i Hercegovine povezuje obrazovanje, odgoj i volontiranje kao sastavnice koje su nužne za mlade naraštaje. Stoga mlade treba usmjeravati i učiti o volontiranju i na koji način volontiranje generira svijesti o važnosti volontiranja za užu i širu društvenu zajednicu i zajednice.

Članak 16.⁶ tretira pitanje priznavanja volontiranja i principe na kojima se priznavanje temelji ističući da se dugoročno volontiranje u struci priznaje kao radno iskustvo koje će mladim osobama pomoći biti konkurentniji na tržištu rada. Važno je da svi volonteri znaju relevantne informacije o volontiranju. Ovaj zakon daje smjernice i prve korake ka volontiranju, ali odgojno – obrazovne institucije i organizacije koje se bave odgojem i obrazovanjem trebaju pronaći načine kako među mladima promovirati važnost volontiranja i kako ih usmjeriti na kvalitetno i konstruktivno provođenje slobodnog vremena. Poznato je da se u Bosni i

---

⁴(1) „Zabranjeno je volontiranje kojim se zamjenjuje rad koji obavljaju radnici zaposleni u skladu sa Zakonom o radu, kao i volontiranje koje zamjenjuje poslove koje obavljaju izvršioци poslova na osnovu ugovora o djelu. Zabranjeno je volontiranje u trajanju dužem od 40 sati tjedno.

(2) Volonter koji obavlja dugoročno volontiranje ima pravo na odmor u trajanju od najmanje 2 radna dana mjesečno.

(3) Zabranjeno je volontera iskorištavati i zloupotrebjavati u svrhu stjecanja ili povećanje profita

⁵ „Uloga i značaj volontiranja prenosi se formalnim i neformalnim obrazovanjem“.

⁶ „Dugoročno volontiranje u struci priznaje se kao radno iskustvo.

Radno iskustvo stečeno dugoročnim volontiranjem dokazuje se potvrdom o volontiranju koju izdaje Ministarstvo pravde ili institucija za evidentiranje volontiranja“.

Hercegovini mnogi zakoni izglasaju, ali je njihova primjena spora zbog čega treba raditi na promociji volonterskih programa kreativnim načinima koji su prilagođeni dobnoj skupini mladih unatoč objektivnim poteškoćama na koje se nailazi kod provođenja Zakona o volontiranju.

Volontiranje je temelj razvoja civilnog sektora, a civilni sektor oslanja se na načelo supsidijarnosti. Supsidijarnost dolazi od latinske riječi *subsidiaries* što znači pomoćni, pričuvni. To je načelo po kojem odlučivanje o zajedničkim pitanjima mora biti preneseno na najnižu moguću stepenicu društvene organizacije, dok središnja vlast ima samo ulogu nadopune političkog odlučivanja na lokalnoj razini, načelo koje je promovirala Katolička Crkva u enciklici *Quadragesimo anno* 1931. godine, a koje je danas u suvremenim državama postalo norma. „To načelo nalaže da se odgovornost odlučivanja treba svesti na što nižu razinu, ono brani manje entitete od intervencije većih, daje prednost lokalnim zajednicama te uspostavlja lanac entiteta između pojedinca i države. Ono potiče izgradnju lokalne svijesti te samoinicijativnosti građana i njime se razvija civilno društvo“ (Begović, 2006:23).

Karakteristike volontiranja

O tomu što sve iz volontiranja proistječe pišu mnogi autori koji se bave temom volontiranja. Volontiranjem se promiče individualna i društvena odgovornost, učenje toleranciji, timskom radu, introspekciji (otkrivanju unutarnje motivacije i stjecanje zadovoljstva samim sobom)“ (Miliša, 2008:96). Volontiranje je put koji čovjek sam odabire i kojim ide kako bi radio za dobrobit drugih ljudi, a zauzvrat dobiva temelje na kojima gradi sebe i svoju osobnost. Čulum (2010) govori da je volontiranje važno na različitim razinama. To su osobna razina kao način poboljšanja života, organizacijska razina kao poboljšanje kvaliteta usluga te društvena razina kao način razvoja društva.

Postoje istraživanja koja navode pozitivne posljedice volontiranja na volontere, na društvenu zajednicu ali i potvrđuju da volontiranje razvija sve ono što traži tržište rada ali i kvalitetan obrazovni sistem. Kotlor i Bašić (2008) u svom radu navode rezultate različitih istraživanja među kojima su i istraživanja Kanadske zone za volonterske vještine (Canadian Volunteer Skills Zone) koja grupiraju brojne vještine koje se stječu volontiranjem u četiri skupine:

- ❖ vještine ophođenja/rada s ljudima (interpersonalne vještine, vještine usmenog izražavanja, vještine objektivnog predstavljanja mišljenja, vještine javnog nastupa, vještine mentoriranja, vještine poučavanja, vještine komuniciranja s korisnicima ...)

- ❖ mentalne vještine (vještine kritičkog mišljenja, vještine planiranja, organizacijske vještine ...)
- ❖ primjenjene/praktične vještine (napredne vještine pismenog izražavanja, sposobnost istraživanja ...)
- ❖ vještine prilagođavanja (sposobnost prilagodbe novim situacijama i okruženjima, sposobnost prilagodbe potrebama trenutka, pozitivan stav prema promjenama ...).

Isti autori u radu navode i listu kompetencija stečenih volontiranjem koja je napravljena u Belgiji putem projekta identifikacije, prepoznavanja i vrednovanja kompetencije mladih stečenih kroz rad tijekom 2007. godine:

- ❖ osobne kompetencije (kreativnost, samosvijest, točnost, autonomnost u radu, kritičko razmišljanje, mogućnost učenja, odgovornost, fleksibilnost i sposobnost preuzimanja inicijative)
- ❖ socijalne kompetencije (sposobnost motiviranja, sposobnost timskog rada, sposobnost stvaranja mreže kontakata, liderske vještine, komunikacijske vještine – slušanje i govorništvo, sposobnost primanja povratne informacije i empatija)
- ❖ kompetencije usmjerene na obavljanje zadatka (sposobnosti rješavanja problema, sposobnost planiranja i organiziranja, urednost, točnost i mogućnost vođenja i sudjelovanja na sastancima).

Ako se pitamo zbog čega se volontiranje treba promovirati u našem društvu, nameće se odgovor da je volontiranje jedan od najsnažnijih elemenata koji doprinose razvoju i formiranju altruizma kao svjetonazora. Na osnovu prethodno navedenih vještina i kompetencija može se reći da davanjem svojega slobodnog vremena, znanja, iskustava, entuzijazma i energije svi ljudi mogu doprinijeti vlastitom razvoju odgojnih vrijednosti rada te svemu onomu što traži moderno tržište rada.

Bosna i Hercegovina ne raspolaže informacijama o volontiranju bosanskohercegovačkog društva jer nikada nije provedeno nacionalno istraživanje na razini cijele države. No, analizirajući, tragajući i proučavajući literaturu za ovaj rad utvrdili smo da postoji jedno istraživanje koje je vrijedno spomenuti te koje se može proglasiti prvim sistematičnim i relevantnim budući da je to jedino istraživanje u kojem je uzorak bio dovoljno veliki kako bi se došlo do željenih rezultata. Lokalni volonterski servis iz Banja Luke (OKC) osmislio je i koordinirao istraživanje pod nazivom *Prosocijalne dimenzije volontiranja u Bosni i Hercegovini*. Svi rezultati ukazuju zapravo na značaj i prednosti koje volontiranje ima.

Socijalne i civilne kompetencije, učenje kako se uči su ključne kompetencije, definirane od strane Europske Unije i bile su osnova za razrađivanje bitnih indikatora čijim ispitivanjem je ovo istraživanje htjelo utvrditi utjecaj volontiranja na razvoj karakteristika ličnosti neophodnih za konstruktivno sudjelovanje u društvenim procesima, razvoj harmoničnih međuljudskih odnosa koje karakteriziraju humanost, solidarnosti i tolerancija te razvoj vještina koje mogu odgovoriti rastućim zahtjevima okruženja. Istraživanje *Prosocijalne dimenzije volontiranja u Bosni i Hercegovini* provedeno je od travnja 2010. do ožujka 2011. godine u okviru Mreže „Volontiram!“ koju čini devet lokalnih volonterskih servisa. Ispitivali su se stavovi, znanja i interesiranja volontera i nevolontera u pogledu volonterskih aktivnosti. Ispitano je 1742 ispitanika, odnosno 844 volontera i 898 nevolontera. Istraživanjem se ispitivao utjecaj volontiranja na razvoj socijalnih i emocionalnih vještina značajnih s aspekta bolje interpersonalne komunikacije i otvorenosti ka drugim ljudima i grupama, kao i utjecaj volontiranja na razvoj kritički usmjerenog mišljenja koje doprinosi bržem učenju i rješavanju problema. Rezultati su dobiveni putem instrumenta za mjerenje karakteristika ličnosti (IPIP-50). Rezultati pokazuju da su volonteri u statistički značajnoj mjeri ekstrovertniji, savjesniji, suradljiviji, otvoreniji za nova iskustva te emocionalno stabilniji od nevolontera. Nadalje, detaljnija analiza ukazuje da pozitivan odnos prema ljudima, odnosno razumijevanje drugih, potreba da se pomogne drugom raste s dužinom volonterskog iskustva. Istraživanje je pokazalo i da volonteri imaju razvijenije socijalne vještine (iniciranje kontakta, pružanje emocionalne podrške, rješavanje problema, povjerenje prema drugima i asertivnosti) u odnosu na nevolontere. „Rezultati na Inventaru metakognitivne svjesnosti pokazuju da je kod volontera statistički značajno izraženije znanje o kognitivnim procesima, kao i sposobnost upravljanja misaonim procesima. Točnije, s dužinom volonterskog iskustva raste i sposobnost regulacije misaonih procesa tj. svjesnost o potrebi za planiranjem, upravljanje informacijama, nadgledanje, evaluacija i otklanjanje grešaka prilikom misaonog procesa“ (OKC, 2011:10). Također nam pokazuje da su volonteri osobe koje mogu svojim aktivnim sudjelovanjem u društvu, pomoći razvoju humanog, demokratskog i suvremenog društva.

Motivacija za volontiranje

Ljude i njihovo ponašanje pokreću različiti motivi. Oni djeluju u skladu s unutaršnjim uvjerenjima. Što to motivira jednog čovjeka da obavlja aktivnosti bez ikakvog interesa, aktivnost u kojoj dobrovoljno daje sebe za potrebe drugih, aktivnost koja se sastoji od ljubavi, dobrote, nesebičnosti, hrabrosti i odricanja, aktivnosti za bolje sutra.

Dva američka psihologa, Klej i Snajder, napravili su listu šest glavnih motivacijskih faktora volontiranja:

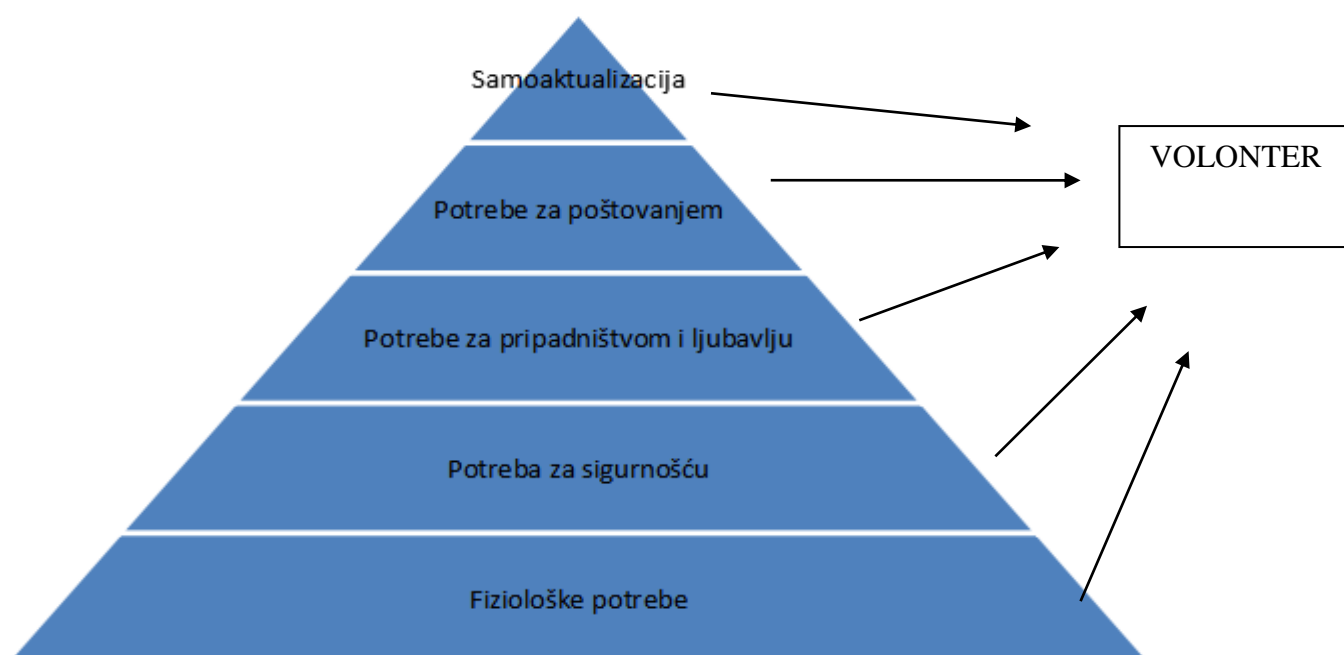
1. Vrijednosti – Nekim ljudima volontiranje omogućuje da djeluju u skladu s ličnim uvjerenjem o važnosti pomaganja drugima.
2. Razumijevanje – Za druge, volontiranje ima funkciju propitivanja i shvaćanja, gdje kroz volontiranje oni zadovoljavaju želju da razumiju ljude kojima pomažu, organizaciju za koju volontiraju ili same sebe.
3. Karijera – Nekim ljudima volontiranje omogućuje da nauče nove vještine koje im mogu pomoći u pronalaženju zaposlenja ili u razvoju karijere.
4. Društvo – Za neke volontiranje predstavlja uspostavljanje novih društvenih kontakata i susretanje novih i zanimljivih ljudi.
5. Poštovanje – Volontiranje može pomoći osobi da podigne svoje samopoštovanje čineći da se bolje osjeća sama sa sobom.
6. Zaštita – Volontiranje može poslužiti pojedincima da pobjegnu od negativnih osjećaja krivnje ili usamljenosti (<https://margina.ba/sta-je-volonterizam-ili-volontiranje/>).

Dakle, pomaganje osobama koje su u potrebi, razvoj vlastite ličnosti, nove vještine i kompetencije koje mogu pomoći osobi u pronalasku posla, upoznavanje novih ljudi, uviđanje vlastite vrijednosti te sigurnost, motivi su koji se nalaze duboko u čovjeku. Ostvarenje ovih motiva plaća je volontera i svi oni čine jednu dimenziju koja se protivi materijalizmu.

Nadalje, prethodno spomenuto istraživanje *Prosocijalne dimenzije volontiranja u Bosni i Hercegovini* također donosi i rezultate istraživanja vezane za razloge volontiranja. „Kao vodeći motivi/razlozi volontiranja kod volontera i kod nevolontera ističu se težnja pomaganja drugim ljudima, upoznavanje novih ljudi i druženje, osjećaj korisnosti, pružanje doprinosa poboljšanju društva i sl. Oko 93,2% volontera i 84,4% nevolontera smatra da je volontiranje dobar način da se upoznaju novi ljudi, dok oko 77,5% volontera i 69% nevolontera smatraju da je volontiranje dobar način za stjecanje profesionalnih vještina. Da volontersko iskustvo može obogatiti ličnost smatra 90,9% volontera i 76% nevolontera“ (OKC, 2011:9).

Motivacija volontera bi se najbolje mogla shvatiti kroz jednu od najutjecajnijih teorija motivacije. To je teorija motivacije Abrahama H. Maslowa prema kojoj individualno ponašanje ovisi o želji da čovjek zadovolji jednu ili više od pet općih potreba, a to su: (a) fiziološke, (b) potrebe za sigurnošću, (c) potrebe za pripadnošću i ljubavlju, (d) potreba za poštovanjem, (e) samoaktualizacija. Maslow posebno razmatra pet nivoa koji se protežu od „nižih“ do „viših“ potreba. Termin „niži“ i „viši“ upućuju na to da se neke potrebe u procesu

razvoja ranije javljaju, da su po opsegu uže i da su s biološkim bićem čovjeka u prisnijoj svezi“ (Slatina, 2005:39). Maslowljeva teorija hijerarhije potreba polazi od pretpostavke da ljudi zadovoljavaju svoje želje i potrebe određenim redoslijedom, te da je iste moguće hijerarhijski definirati i postaviti“ (Varga, 2011). Kada su osnovne potrebe zadovoljene, potrebe višeg reda motiviraju osobe na djelovanje što nam ukazuje da su ljudi slični kada su u pitanju potrebe. Ljudi na različite načine zadovoljavaju svoje potrebe, ali i istim načinom mogu zadovoljiti više potreba. Autori priručnika koji se naziva Menadžment volontiranja (2015) navode da ako Maslowljevoj teoriji pridružimo funkcionalni pristup volontiranju Gila Clarya i Marka Snydera, koji tvrde da ljudi mogu činiti iste stvari da bi zadovoljili različite potrebe, dolazimo do mogućeg odgovora na pitanje zašto volontirati. Volontirati treba zbog toga što nam volontiranje omogućava da obavljajući jednu razmjerno jednostavnu aktivnost odgovorimo na širok dijapazon svojih različitih potreba (Slika 2).

Slika 2. Shematski prikaz mogućnosti zadovoljenja općeljudskih potreba kroz ulogu volontera

Volontiranje neće stvoriti krov iznad glave, ali može ojačati osjećaj sigurnosti kroz svijest o vlastitim sposobnostima brige za sebe aktivacijom svojih vještina i talenata. Neće zamijeniti ljubav obitelji, ali može stvoriti veze i stvarne odnose s ljudima. Ne može riješiti pitanje nezaposlenosti, no može svaku osobu dovesti do veće konkurentnosti na tržištu rada. Neće zamijeniti formalno obrazovanje, ali može razvijati nove kompetencije koje se formalnim načinom obrazovanja možda neće steći i donijeti poštovanje i priznanje zajednice za uloženi rad i trud. Na taj način može se doći do samoaktualizacije te doprinijeti tome da se živi

istinska ljudska radost stvaralačke egzistencije. Najveća ljepota volontiranja je što predstavlja jednu od malobrojnih aktivnosti kroz koju se osoba može brinuti i za sebe i za drugoga, za okoliš, za svoje društvo, za svoj svijet.

Dakle, volontiranje doprinosi osobnom rastu i razvoju, a volonteri su, s tim u vezi, fokusirani na zadovoljavanje potreba višeg reda kao što su poštovanje i samoaktualizacija. Samoaktualizacijske potrebe ljudi ostvaruju kroz stvaralaštvo. „Vrlo je bitna značajka volontiranja izgradnja samog volontera kroz volonterski rad. Volonterstvo pruža priliku razvijanja poštovanja i samopoštovanja pojedinca te njegovu samoaktualizaciju“ (Knezić, 2011:8).

Visokoškolska nastava i civilni sektor kao prostor promocije volontiranja

Škola zauzima veoma značajan činitelj kada je riječ o značaju institucionalnog odgoja, a Ćulum i Ledić (2010) ističu kako posebna odgovornost leži u tercijarnoj razini obrazovanja, univerzitetima, jer obrazuju građane koji već sutra zauzimaju značajne pozicije u svijetu rada i zajednici a upravo su studenti ti koji će u budućnosti preuzeti određene uloge u društvenoj zajednici. Mnogo autora se slaže da je nastava pedagoški osmišljen i sustavno organiziran proces učenja gdje je glavna svrha odgoj i obrazovanje pojedinca. I odgoj i obrazovanje su u tom procesu podjednako važni. Profesionalna znanja i vještine koje studenti stječu tijekom visokoškolskog obrazovanja svakako su važne, kako za njih osobno, tako i za razvoj društva, ali mnogi upozoravaju, ne i dovoljna. Od njih se još zahtijeva (barem bi trebalo) i određeni sklop vrijednosti, motivacija te predanost zajednici i unapređenju uvjeta života (Jacoby, 2009. prema Ćulum i Ledić, 2009:73).

Svrha samog procesa studiranja je oblikovati i usmjeravati mladu osobu koja će znati samouvjerenom reći zašto misli da zna raditi nešto. No, koliko studenti mogu na fakultetima praktično iskusiti sve ono što teorijski proučavaju? To potvrđuje i Evers i sur. (1998, prema Mihić, Lončarić, 2011) navodeći da studentima nedostaju odgovarajuće vještine za suočavanje sa svakodnevnim izazovima koji ih očekuju izvan učionice, na poslu i u društvu uopće, te kako su najpotrebnije vještine, čini se, najmanje zastupljene u formalnom obrazovanju. Studentske aktivnosti su iznimno bitan dio procesa studiranja za svakog studenta. Važnost tih aktivnosti se često ne shvaćaju dok mlada osoba ne završi fakultet. Sa završenim fakultetom i diplomom u rukama postavlja si pitanje “Što sada”? “Volontiranje je pozitivno povezano s profesionalnim kompetencijama te utječe na stjecanje određenog iskustva i vještina potrebnih za radno mjesto” (Skočić, Lončarić 2011:587).

“Visoko obrazovanje ima za jedan od svojih ciljeva poticanje zalaganja u zajednici i obrazovanje društveno odgovornih i aktivnih građana” (Ćulum, Ledić, 2009:71), što zapravo predstavlja civilnu misiju visokoškolskih ustanova. “Civilna misija sveučilišta podrazumijeva napore akademske zajednice koji se odvijaju kroz istraživanje, nastavu, stručni rad i djelovanje u zajednici njezinih članova, a usmjereni su unapređenju kvalitete života u zajednici i obrazovanje aktivnih i društveno odgovornih građana” (Ćulum, Ledić 2009:71). Osim moralne, visokoškolske ustanove imaju i zakonsku obavezu koja se opisuje u Okvirnom zakonu o visokom obrazovanju u BiH (<https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/59-07.pdf>). Usvojen je 2007. godine. Njime je utvrđena organizacija visokog obrazovanja, odgovornost nadležnih vlasti, te način osiguranja kvaliteta u visokom obrazovanju. Osim Okvirnog zakona o visokom obrazovanju, tu je i Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo. Ovaj zakon usvojen je 2017. godine (<http://old.unsa.ba/s/images/stories/zakoni/Zakon%20o%20VO%20august%202017.PDF>).

Ovdje ćemo opisati samo članove koji se direktno odnose na ovaj rad, odnosno članove koji se odnose na našu ciljnu skupinu. A to su članak 4⁷. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u BiH, članak 5⁸. Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo te članak 36⁹. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju. Ovi članovi naglašavaju otvorenost univerziteta prema lokalnoj zajednici, uvažavanju demokratskih vrijednosti kojima teži naše bosanskohercegovačko društvo, odnos s društvenom zajednicom te razvijanje društveno odgovornih budućih akademskih građana. Sve navedeno ide u prilog našem problemu istraživanja. O uvažavanju i promicanju demokratskih vrijednosti govori i članak 10¹⁰. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju. Dakle, visokoškolske institucije zauzimaju značaj

---

⁷ „Visoko obrazovanje zasniva se na:

- akademskim slobodama, akademskoj samoupravi i autonomiji univerziteta;
- otvorenosti univerziteta prema javnosti, građanima i lokalnoj zajednici;
- nedjeljivosti nastavnog rada i naučnog istraživanja, odnosno umjetničkog stvaralaštva;
- uvažavanju europskih humanističkih i demokratskih vrijednosti, te usklađivanju s europskim sistemom visokog obrazovanja;
- poštivanju ljudskih prava i građanskih sloboda, uključujući zabranu svih oblika diskriminacije;
- konceptu cjeloživotnog obrazovanja;
- interakciji s društvenom zajednicom i obavezi univerziteta da razviju društvenu odgovornost studenata i drugih članova akademske zajednice“.

⁸ „(...) (5) Akademske slobode, akademska samouprava i autonomija visokoškolskih ustanova uključuju i odgovornost akademske zajednice prema društvenoj zajednici u kojoj djeluje“.

⁹ „(...) ispoljava otvorenost prema javnosti, građanima i lokalnoj zajednici, promovira poštivanje i afirmaciju ljudskih prava te razvija osjećaj društvene odgovornosti studenata, akademskog osoblja i drugih zaposlenika“

¹⁰ „Visokoškolske ustanove u Bosni i Hercegovini su univerziteti i visoke škole.

Termin «univerzitet»: - ograničen je na visokoškolske ustanove koje se bave i nastavnim i istraživačkim radom, koje nude akademske stupnjeve sva tri ciklusa, s ciljevima koji uključuju unapređenje znanja, misli i školstva u Bosni i Hercegovini, obrazovni, kulturni, društveni i ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine, promociju demokratskog građanskog društva i postizanje najviših standarda nastave i istraživačkog rada“.

činitelj u promoviranju volontiranja. Visokoškolske institucije su mjesto gdje se obrazuju i odgajaju budući nosioci društva. Stoga bi trebali posvetiti pažnju promociji studentskih aktivnosti koje će studentima pružiti priliku za razvoj svih onih vještina, stavova i uvjerenja koja će ih voditi dalje kroz život a i pomoći im da djeluju u svojoj zajednici. Poticanje zalaganja u zajednici i obrazovanju društveno odgovornih građana je ne samo moralna, nego i zakonska obaveza svake visokoškolske institucije što je vidljivo u navedenim Zakonima.

Bilo je riječi o studentima, o univerzitetima, ali ne i o profesorima kao poveznici svega onoga što univerzitet želi postići i onoga što studenti trebaju usvojiti. Budući da su univerziteti zajednica profesora i studenata, važna su mišljenja i jednih i drugih o pedagoškim vrijednostima volontiranja. Profesor na univerzitetu ima veoma važnu ulogu. „Da bi mogao uspješno ostvariti brojne i složene zadatke, sveučilišni nastavnik mora biti izvrstan stručnjak, znanstvenik, ali i dobar odgojitelj. Preobrazba sveučilišta i razvitak visokoškolske nastave zahtijevaju da on uspješno rješava raznovrsne nastavne i odgojne probleme, da realizira i obrazovne i odgojne zadatke, da studente uči učiti, studirati, misliti i djelovati. On mora prihvaćati i pomagati, poticati i usmjeravati, obrazovati i odgajati“ (Vukasović, 2001:253). Budući da se volonterizam treba podupirati na svim razinama, u visokoškolskim institucijama nastavno osoblje je to koje bi trebalo usmjeravati i poticati studente (kao značaj resurs akademske zajednice) u pravcu razvoja volonterizma. „Kako društvo postaje sve složenije, potreba da se sa studentima gradi obrazovno okruženje koje će im pomoći shvatiti društvene probleme postaje jednako važno, ako ne i važnije od obrazovanja uspješnih stručnjaka“ (Ćulum, Ledić, 2009: 73). Obrazovno okruženje se u tom smislu temelji na promociji volontiranja studentima. Odnosno, upoznavanju s teorijskom osnovom volontiranja, te informiranjem i usmjeravanjem o tome gdje bi studenti mogli volontirati, ukoliko to žele. Promoviranje bi se moglo vršiti kroz pedagoške radionice, posjete studenata nevladinim organizacijama ali i ustanovama u kojima je volontiranje moguće, ugostiti na predavanjima ljude koji sami promiču volontiranje, kroz istraživačke zadatke studenata i sl. Ta civilna misija univerziteta, koja je i zakonski određena, podrazumijevala bi i povezanost fakulteta s civilnim sektorom, odnosno nevladinim organizacijama. Visoko školstvo ima obvezu promoviranja volontiranja. U nastavku navodimo i primjere dobre prakse kada je riječ o promoviranju volontiranja izvan konteksta nastave, odnosno u civilnom sektoru.

Primjer dobre prakse br. 1: Lokalni volonterski servis

Kako bi se radilo na promoviranju volonterskih programa u Bosni i Hercegovini OKC Banja Luka započela je značajan korak. Kao odgovor na rastući broj volonterskih programa u

lokalnoj zajednici, nepostojanje organiziranog rada s volonterima na lokalnom nivou te nedovoljnu prepoznatost vrijednosti i doprinosa volontiranja razvoju lokalne zajednice, OKC Banja Luka je 2005. godine uspostavio prvi Lokalni volonterski servis u Bosni i Hercegovini. Lokalni volonterski servis predstavlja strukturu za promoviranje volonterizma te kreatora volonterskih angažmana, a sve u skladu s potrebama lokalne zajednice. Servis se bazira na sljedećim aktivnostima:

- a) „Osmišljavanje i pružanja usluga edukacije usmjerena ka unapređenju i razvoju kapaciteta organizatora volontiranja
- b) Pružanja usluga ekspertize i savjetodavnog rada u cilju unapređenja rada organizatora volontiranja
- c) Osmišljavanje i sprovođenje projekata istraživanja u cilju dobivanja relevantnih i statističkih podataka koji se odnose na razvoj i promociju volontiranja
- d) Uspostavljanje, umrežavanje i koordinaciju rada lokalnih volonterskih servisa
- e) Uspostavljanje i koordinaciju multisektoralnih partnerstava koje imaju za cilj pružanje podrške razvoju i promociji volontiranja
- f) Uspostavljanje i realizaciju međunarodnih partnerstava u cilju unapređenja metodologija, sprovođenje međunarodnih projekata i drugih aktivnosti u području promocije i razvoja volontiranja“(<http://volonterskiservisrs.net/o-nama/>).

Glavna vizija ovog servisa jest podrška razvoju i promociji volontiranja, a na volontiranje gleda kao način izgradnje pozitivnih društvenih vrijednosti ali i izgradnji demokratskog društva. Velika prednost Lokalnog volonterskog servisa jest i ta što je kroz suradnju s drugim gradovima u Bosni i Hercegovini doveo do uspostave lokalnih volonterskih servisa u tim gradovima.

U cilju organiziranog i sustavnog rada na lokalnim volonterskim programima, OKC je u partnerskoj suradnji s nevladinim organizacijama iz 7 Općina uspostavio još 7 LVS-ova u Bosni i Hercegovini: u Sarajevu, Doboju, Srebrenici, Tuzli, Trebinju, Bugojnu i Mrkonjić Gradu. Tijekom 2009. godine, od strane LVS Tuzla, koji je u sastavu UG Asocijacija Margina, podržan je razvoj devetog LVS-a u okviru Crvenog križa Brčko Distrikt.

Promocija volontiranja nije jedina uloga koja se pripisuje lokalnim volonterskim servisima. Oni su i organizacije koje trebaju zaštititi prava volontera jer volonteri nisu besplatna radna snaga.

Primjer dobre prakse br. 2: Nadbiskupijski centar za pastoral mladih Ivan Pavao II

Još jedan izvrstan primjer dobre prakse u promociji volontiranja, konkretno na području Sarajeva jeste već spomenuta institucija u uvodu ovog rada, a to je Nadbiskupijski centar za pastoral mladih „Ivan Pavao II“. Sam cilj ove institucije krije se u imenu. Blaženi Ivan Pavao II. koji je imao poseban odnos s mladima ideal je ove institucije.

Dugoročni cilj NCM „Ivan Pavao II.“ je pružanje prilike mladima da kroz različite aktivnosti i projekte pokažu svoje talente i sposobnosti, te da nadilaze predrasude i grade mostove prema drugima, bez obzira na nacionalnu, dobnu, spolnu ili rasnu pripadnost. „Upravo zbog toga, Centar za mlade kroz svoje programe i aktivnosti već deset godina skrbi o mladima Vrhbosanske nadbiskupije u okviru 40 projekata i aktivnosti na kojima tijekom jedne godine sudjeluje 10 000 mladih, koji kreiraju i stvaraju bolju, ljepšu i sigurniju Bosnu i Hercegovinu“ (https://mladicentar.org/Malim-koracima_final17-18.pdf).

Misija Centra glasi: Za sretniju budućnost mladih! Kroz sve projekte i aktivnosti koje organizira Centar promoviraju se vrjednote nesebične ljubavi, samopoštovanja i poštovanja drugoga, altruizma, humanizma (<https://www.mladicentar.org/index.php/o-nama>). Budući da NCM „Ivan Pavao II“ provodi i organizira mnogobrojne projekte aktivnosti, izdvojit ćemo dvije nama najvažnije. A to su *Škola volonterizma te 72 sata bez kompromisa*.

Škola volonterizma je projekt u kojem godišnje sudjeluje 700 mladih iz cijele Bosne i Hercegovine. Cilj projekta je promocija volonterizma kao društveno korisne djelatnosti koja služi za razvoj zajednice, ali i za izgradnju pojedinca. Cilj je i potaknuti mlade na realizaciju volonterskih akcija u svojim župama i školama. „Sastavni dio *Škole volonterizma* su radionice koje se realiziraju u školama i župama Vrhbosanske nadbiskupije, a koje za cilj imaju upoznati i potaknuti mlade na volonterski angažman. Kroz radionice vršnjački edukatori projekta razgovaraju s mladima o njihovim razlozima za (ne)volontiranje, o tome što za njih volonterizam predstavlja te dijele svoja iskustva i ono što su stekli tijekom svog volonterskog staža. Iskustvo je pokazalo da mladi imaju dosta predrasuda o volonterizmu budući da je to neprofitna djelatnost i da najčešće ne analiziraju i ne vide sve one nematerijalne prednosti koje volontiranje pruža“. (Kronologija Nadbiskupijskog centra za pastoral mladih „Ivan Pavao II“, 2018:64) . Ovaj projekt ima veliki značaj kada je u pitanju promocija volonterizma kod mladih ljudi, naročito srednjoškolaca. A vršnjački edukatori su studenti i aktivni volonteri centra za mlade. Projekt *Škole* predstavlja i uvertiru u veliku volontersku akciju *72 sata bez kompromisa*.

Projekt *72 sata bez kompromisa* projekt je u kojem sudjeluje 1000 mladih. Cilj ovog projekta jest okupiti mlade, osnovnoškolce, srednjoškolce i studente kako bi zajedničkim snagama i akcijama pokazali da se može preobraziti društvo u kojem živimo promovirajući volontersko djelovanje i pomažući drugima. „Projekt 72 sata bez kompromisa koji se u Bosni i Hercegovini realizira od 2010. godine, međunarodni je volonterski projekt koji animira mlade i promiče solidarnost, zajedništvo, kreativnost ali i promociju volonterskog djelovanja. Projekt se prvi put realizirao u Njemačkoj, kada je skupina mladih 1995. godine odlučila pronaći najbolji mogući način kako potaknuti vršnjake da volontiraju i beskompromisno stave sebe na raspolaganje drugima, posebno osobama koje se nalaze na marginama društva, siromašnima, potrebitima, diskriminiranim i sl. Centar za mlade Ivan Pavao II. od 2010. godine do sada uspješno je realizirao četiri volonterske akcije na kojima je sudjelovalo 3 850 volontera koji su tijekom tri dana trajanja akcije kroz 250 projekata radili na promoviranju volonterskih vrijednosti kod mladih u BiH, gdje su indirektno pomogli više od 10 000 građana BiH“ (Kronologija Nadbiskupijskog centra za pastoral mladih „Ivan Pavao II“, 2018:71).

Budući da su navedene informacije o realiziranim projektima novijeg datuma i da je broj mladih koji godišnje prođe kroz ove projekte veliki, pokazuje da su ove aktivnosti vrijedne pomena. Nadbiskupijski centar za pastoral mladih „Ivan Pavao II“ uveliko radi na promociji volontiranja kako srednjoškolcima i studentima u Sarajevu, tako i na području cijele Bosne i Hercegovine. Promocija volontiranja se ne odvija samo kroz teorijsko upoznavanje mladih o volontiranju i njenim prednostima, već i na konkretnim praktičnim aktivnostima u kojima se mladi ljudi mogu iskusiti sve ono o čemu slušaju kroz teoriju i uvidjeti sve vrijednosti koje se volontiranjem stječu.

III. METODOLOŠKI DIO

Problem istraživanja

Odgoj je međuljudski odnos u kojem se stvaraju uvjeti za razvoj ljudske jedinice. To je odnos između roditelja i djece, djece i druge djece, odgajatelja i odgajanika te učitelja i učenika. Taj odnos nikada nije jednostran. On uvijek mijenja i odgajanika, ali i odgajatelja. Kroz taj proces svaki pojedinac usvaja određene vrijednosti. Znanost koja se bavi odgojem zove se pedagogija. Pojam vrijednosti mnogi teoretičari definiraju na različite načine. Vrijednosti je "vrsta vjerovanja, koje – kad je jednom internalizirano – postaje standard ili kriterij za usmjeravanje ponašanja" (Rakić, Vukšić, 2008:773). No ipak možemo reći da su vrijednosti usvojeni oblici vjerovanja koji usmjeravaju ponašanje osobe. Isti autori dalje navode da se vrijednosti ne mogu usvajati izravnim proučavanjem već proces usvajanja mora biti prožet vlastitim iskustvom osobe. No koliko su mladi ljudi spremni i otvoreni za takvo iskustvo?

Upravo iz toga razloga važnu pojavu u našem vremenu predstavlja pojava i širenje različitih oblika dobrovoljnog rada koji osobama koje ulažu u svoj osobni rast i razvoj kroz takvo iskustvo može doprinijeti razvoju različitih vrijednosti. „Dobrovoljnost“ je riječ latinskog porijekla i njezino značenje je „slobodna i dragovoljna vojna služba“ (Valenta, 2011:69). Ovo značenje koje se veže za vojnu službu je prvo značenje ovog pojma, no danas se ovaj pojam dodatno koristi i za „neplaćeni rad ili neplaćene usluge, ali prvenstveno uključuje nesebičnu i plemenitu namjeru koja vodi čovjeka prema postizanju cilja“ (Valenta, 2011:69). Dobrovoljni rad koji će očituje ulaganjem vremena, energije, i znanja za potrebe drugih, a ne očekivajući naknadu za taj rad naziva se volontiranje. Volontiranje je odgovorna djelatnost koja je važna za razvoj i dobrobit svakog člana jednog društva a samim tim i cjelokupnog društva. Volontiranje je jedan od najsnažnijih elemenata koji doprinose razvoju i oblikovanju demokratskih promjena u svakom društvu te je važan dio svakoga suvremenog društva. Ujedno je i osnova koja omogućuje građanima da se uključe u različite građanske inicijative te da davanjem svojega slobodnog vremena, znanja i iskustava te entuzijazma i energije značajno doprinesu razvoju svoje zajednice i društva u cjelini. Prema UN-ovom izvješću gospodarskog i socijalnog vijeća, volonterstvo je i navika srca i građanska vrlina. Riječ je o aktivnosti duboko ukorijenjenoj u ljudskom duhu s dalekosežnim društvenim i kulturološkim učinkom.

U kontekstu odgoja, odgoja za vrijednosti i slobodnog vremena volontiranje se pojavljuje kao izvrstan način u kojem ovi pedagoški čimbenici i područja međusobno djeluju. Za mlade volontiranje predstavlja „životnu školu“ koja ih uči različitim vrijednostima. Možemo reći da

je volontiranje prije svega, način i stil života, usko vezan uz čovjekov sustav vrijednosti. Kroz sudjelovanje u volonterskim aktivnostima koje doprinose poboljšanju života u zajednici, ljudi stvaraju osjećaj odgovornosti za zajednicu i osvještavaju cijeli niz vrijednosti kao što su tolerancija, solidarnost, zajedništvo, interkulturalno razumijevanje, mir, ljubav, ravnopravnost rodova/spolova, vrijednosti nenasilne komunikacije, zaštite okoliša te osobnog i društvenog razvoja.

Nevladine organizacije se otvaraju iz dana u dan i sve ih je više i više. Svojim radom pokušavaju uklanjati i pomagati rješavanju problema u lokalnim zajednicama. Raznovrsnim projektima se trude osigurati dobro raznim skupinama društva. Da bi osigurali to dobro, potrebni su im ljudi koji su spremni izdvojiti sebe cijelog. No primjećuje se i nedostatak mladih ljudi koji bi uložili svoje vrijeme i energiju. U Bosni i Hercegovini ne postoji opsežno istraživanje o volontiranju koje bi dalo konkretne rezultate i smjernice o tome koje mišljenje bosanskohercegovačko društvo ima o volontiranju te ima li društvenu vrijednost. Stoga je i teško utjecati na društvenu klimu u korist volontiranja. Upravo iz ovog razloga ispitali smo mali dio društvene zajednice, dio koji je itekako važan u društvu, a to su budući akademski članovi društva odnosno studenti te profesori.

Osim činjenice da studenti mogu usvajati različite vrijednosti kroz volontersko iskustvo, oni također mogu i svoje teorijsko znanje sa studija praktično potvrditi. Stoga je važno ispitati studente prepoznaju li važnost volonterskog rada te vrijednosti koje mogu volontiranjem razvijati, ali isto tako važno je ispitati i profesore i asistente, odnosno propitati koliko nastavno osoblje promovira volontiranje kroz sadržaje koje obrađuju u sklopu raznih kolegija te koliko oni prepoznaju važnost studentskih aktivnosti kroz volontiranje? Prepoznaju li važnost volontiranja, kao ona društvena skupina koja u sebi nosi veliki potencijal i energiju i koja predstavlja budućnost društva.

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja jest utvrditi pedagoške vrijednosti koje se mogu razvijati kod studenata volontiranjem, te popitati važnost volontiranja iz perspektive studenata i akademskog nastavnog osoblja.

Istraživački zadatci

1. Analizirati postojeću literaturu i legislativu koja tematizira volontiranje.

1. Istražiti i analizirati pedagoške vrijednosti koje volonteri svojim angažmanom mogu razviti.
2. Ispitati mišljenje studenata prvog i drugog ciklusa studija fakulteta Univerziteta u Sarajevu o značaju volonterskog rada.
3. Ispitati mišljenje akademskog nastavnog osoblja o značaju volonterskog rada za studente.
4. Utvrditi uključenost studenata u volonterske aktivnosti.
5. Ispitati studente o motivaciji za volontiranje.
6. Ispitati akademsko nastavno osoblje o njihovoj ulozi u promoviranju volontiranja u visokoškolskoj nastavi.

Istraživačka pitanja

1. Prepoznaju li studenti značaj volonterskog rada i vrijednosti koje se volontiranjem mogu razviti?
2. Prepoznaje li akademsko nastavno osoblje značaj studentskih aktivnosti kroz volontiranje?
3. Jesu li studenti angažirani u volonterskim aktivnostima i na koji način?
4. Koji su motivacijski faktori studenata koji volontiraju?
5. Koja je uloga akademskog osoblja u promoviranju volontiranja u visokoškolskoj nastavi?

Metode istraživanja

Metoda teorijske analize

Važnost ove metode ne samo da je velika nego je ona neophodni i sastavni dio svakog pedagoškog istraživanja. Razlika može biti jedino u razini, u dubini koju doseže ta analiza. Pri tome se ta razlika javlja u etapama istraživanja koje prethode samom skupljanju podataka o problemu koji se istražuje u pedagoškoj stvarnosti, a posebnu, najvažniju, ulogu ima pri interpretaciji tih podataka i rezultata njihove obrade i to, opet, u okviru primjene svake metode (Mužić, 1979).

U ovom istraživanju ova metoda je korištena za: prikupljanje i analizu postojećih izvora korištenih za definiranje osnovnih pojmova, kao i pri proučavanju pisanih izvora teorijskog

značaja, koji se odnose na volonterizam, kao i na Zakon o volontiranju FBiH, te za interpretiranje podataka dobivenih istraživanjem.

Deskriptivna metoda- prema Mužić (1999), deskriptivna metoda predstavlja skup znanstveno-istraživačkih postupaka s kojima se opisuju pojave u odgoju i obrazovanju, tj. ispituje se stanje, a time i njihove osobine bez obzira na njihove uzorke. U svrhu ovog rada, opisivane su pedagoške vrijednosti te osnovni pojmovi volontiranja.

Komparativna metoda- postupak uspoređivanja istih ili srodnih činjenica, pojava, procesa i odnosa, odnosno utvrđivanje njihove sličnosti i razlika u njihovom ponašanju i intenzitetu, omogućuje istraživačima da dođu do raznih uopćavanja odnosno osnovnih zaključaka, koji obogaćuju spoznaju (Mužić, 1979.) Metoda komparacije je korištena zbog uspoređivanja podataka dobivenih na osnovu upitnika kojeg su popunjavali studenti svih godina studija.

Survey metoda- prema Cohen i sur., (2007) koristi se za ispitivanje stavova, vjerovanja i mišljenja. Za potrebe ovog rada, survey metodu smo koristili da bi se ispitala mišljenja akademskog nastavnog osoblja i studenata o važnosti volonterskog rada i vrijednostima koje se razvijaju kroz volontiranje.

Tehnike istraživanja

Za ispitivanje mišljenja studenata o njihovom viđenju volontiranja, vrijednosti koje se volontiranjem mogu razvijati, te njihove uključenosti u volonterske aktivnosti koristili smo se postupkom *anketiranja*. Isti postupak smo koristili i kod propitivanja važnosti volontiranja kod nastavnog osoblja te vrijednosti koje oni imaju od studentskih volonterskih aktivnosti.

Anketa je u pedagoškom istraživanju postupak kojim se ispitanicima postavljaju pitanja u vezi s činjenicama od znanstvenog interesa za pedagogiju, a koje su poznate ispitanicima ili pitanja u vezi s mišljenjem ispitanika (Mužić, 1979).

Instrumenti istraživanja

Anketiranje se realiziralo pomoću *anketnog upitnika*, koji je sadržavao određeni broj pitanja za studente o tome kako oni percipiraju volonterske aktivnosti te koliko su uključeni u iste. Anketni upitnici kreirani su za potrebe ovog istraživanja i sačinjeni su od pitanja kombiniranog tipa. Oba anketna upitnika kako za studente tako i za akademsko nastavno osoblje bili su dostupni u online formi.

Anketni upitnik za studente sastoji se od općih podataka, tri pitanja zatvorenog tipa, šest pitanja otvorenog tipa te dvije Likertove skale od kojih prva broji 13 tvrdnji, dok druga broji 11 tvrdnji. Ispitanik zaokružuje tvrdnju koja se odnosi na njega, na skali od jedan do pet, gdje broj jedan označava potpuno neslaganje s tvrdnjom, broj dva neslaganje s tvrdnjom, broj tri, ispitanik niti se slaže niti se ne slaže s tvrdnjom, broj četiri označava slaganje, te broj pet označava potpuno slaganje s tvrdnjom.

Likertova skala upotrebljava se za mjerenje stavova i mišljenja. Uvijek ima pet intenziteta, a sastoji se od većeg broja tvrdnji koje su pokazatelj određenog stava. Ova ljestvica određuje valjanost svake tvrdnje korelacijom koju su ispitanici dali pojedinoj tvrdnji i njihova ukupnog zbroja (Vujević, 1990)

Anketni upitnik za nastavno osoblje sačinjen je također od općih podataka te od pitanja kombiniranog tipa, od toga dva pitanja zatvorenog tipa te 9 pitanja otvorenog tipa. Uz stavke zatvorenog tipa uvrštena su i pitanja otvorenog tipa, koja će biti potrebno kvalitativno analizirati.

Uzorak

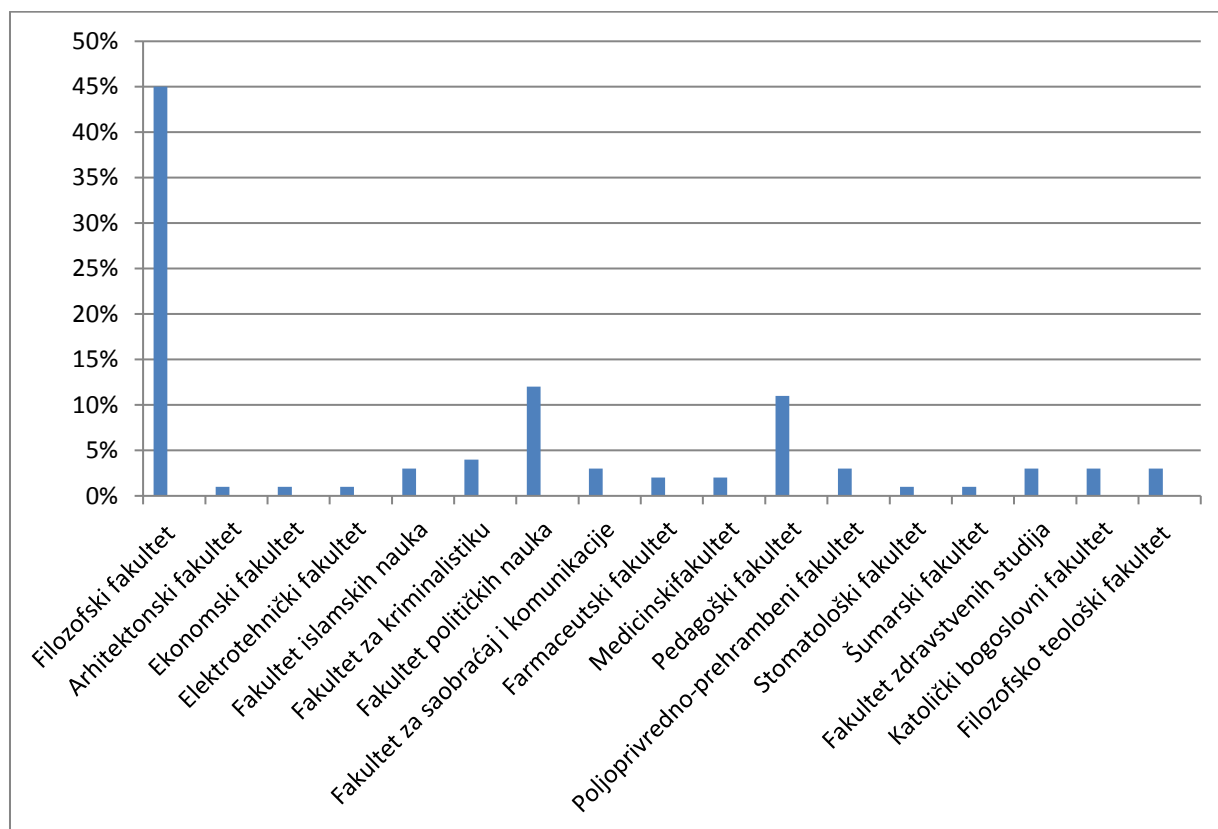
Uzorak u ovom istraživanju sastojao se od studenata i akademskog nastavnog osoblja Univerziteta u Sarajevu. Vrsta korištenog uzorka je *ciljani uzorak* koji je biran s punom sviješću o tome da neće predstavljati ukupnu populaciju, nego će isključivo predstavljati samo sebe (Cohen i sur., 2007). Broj studenata u ovom uzorku iznosio je 100, a broj akademskog nastavnog osoblja iznosio je 11. Anketiranje je obavljeno online.

Studenti su ispitani uz pomoć Ureda za podršku studentima Univerziteta u Sarajevu te uz pomoć Nadbiskupijskog centra za pastoral mladih „Ivan Pavao II“. Od ukupnog broja ispitanika 78% je činilo žensku populaciju dok je 22% činilo mušku populaciju. Na upitnik je odgovorilo 21% studenata iz prve godine, 22% studenata iz druge godine, 26% studenata iz treće godine, 14% studenata iz četvrte godine i na koncu 16% studenata koji su peta godina.

Sveukupno, studenti sa 17 fakulteta su sudjelovali u ovom istraživanju što je prikazano u *Grafikonu 1*. Najveći broj studenata koji su popunili ovaj upitnik pohađaju Filozofski fakultet u Sarajevu, i to 46% od ukupnog postotka studenata a potom Fakultet političkih nauka i to 12% te Pedagoški fakultet s 11% od ukupnog broja ispitanika. Na pet fakulteta samo po 1% studenata je odgovorilo na anketni upitnik i to na Arhitektonskom, Ekonomskom, Elektotehničkom fakultetu, Stomatološkom i Šumarskom fakultetu. Na Farmaceutskom i

Medicinskom fakultetu odgovorilo je 2% studenata dok je na Fakultetu islamskih nauka, Fakultetu za saobraćaj i komunikacije, Poljoprivredno-prehrambenom fakultetu, Fakultetu zdravstvenih studija, Katoličkom bogoslovnom fakultetu te Filozofsko-teološkom fakultetu odgovorilo po 3% studenta od ukupnog broja ispitanih. I na koncu, 4% ispitanih je bilo na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije.

Grafikon 1: Grafički prikaz ispitanih studenata s obzirom na fakultet koji studiraju.

Anketiranje s nastavnim osobljem je također obavljeno putem online, odnosno upitnici su poslani na 100 e-mail adresa nastavnog osoblja raznim fakultetima Univerziteta u Sarajevu. Na upitnik je odgovorilo jedanaest članova nastavnog osoblja u predviđenom roku za to. U ovom istraživanju učestovalo je devet profesorica i asistentica i dva profesora Univerziteta u Sarajevu. Od toga šest je ispitanika s Filozofskog fakulteta, dva ispitanika Fakulteta političkih nauka, jedan ispitanik Prirodno-matematičkog fakulteta, jedan s Katoličkog bogoslovnog fakulteta te jedan ispitanik s Medicinskog fakulteta. Kada je u pitanju radni staž većina popunjenih upitnika čine profesori koji imaju do 10 godina radnog staža.

IV. ANALIZA I DISKUSIJA REZULTATA

1. ANALIZA REZULTATA

Nakon što smo metodom teorijske analize i deskriptivnom metodom, istražili i analizirali teorijske pretpostavke iz područja pedagogije i volontiranja, te postavili istraživačka pitanja, trebalo je odgovore na ta istraživačka pitanja dobiti istraživačkim postupcima i tehnikama kao što su anketiranje studenata i akademskog nastavnog osoblja Univerziteta u Sarajevu.

Rezultati istraživanja prikazani su u skladu s postavljenim zadacima istraživanja. Prvi istraživački zadatak odnosio se na analizu postojeće literature koja tematizira pedagogiju i volontiranje, te je prikazan u teorijskom dijelu rada. Drugim istraživačkim zadatkom nastojano je odrediti pedagoške vrijednosti koje bi volonteri svojim angažmanom mogli razvijati. Teorijskom analizom utvrdili smo vrijednosni sustav volontiranja, odnosno operacionalizirali pedagoške vrijednosti studentskih aktivnosti kroz volontiranje. Drugi istraživački zadatak također, prikazan je u teorijskom dijelu rada.

U ovom dijelu analize i interpretacije rezultata bit će prikazani najprije rezultati ispitivanja mišljenja studenata Univerziteta u Sarajevu o volonterskom radu, a nakon toga i odgovori akademskog nastavnog osoblja Univerziteta u Sarajevu.

Analiza podataka dobivenih anketnim upitnikom za studente

Ovaj dio istraživanja imao je za cilj ispitati mišljenje studenata o volontiranju, te vrijednostima koje se mogu volontiranjem razvijati. Istraživanje je provedeno uz pomoć Ureda za podršku studentima Univerziteta u Sarajevu, te članova i volontera Nadbiskupijskog centra za mlade „Ivan Pavao II“. Uspjeli smo dobiti odgovore od 100 studenata koji studiraju na različitim fakultetima Univerziteta u Sarajevu.

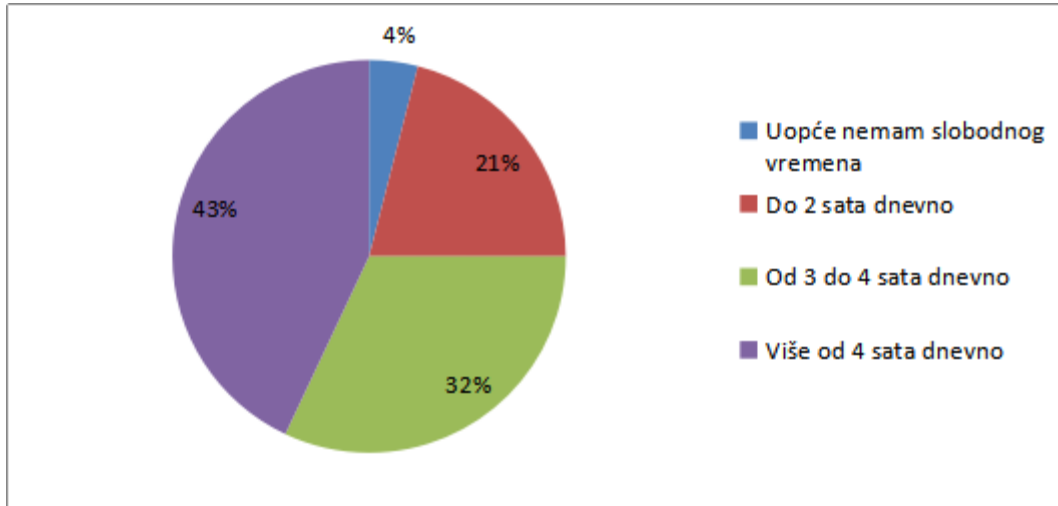
Istraživanje je provedeno putem anketnog upitnika koji je bio dostupan studentima u online formi. Sastojao se od pitanja zatvorenog tipa, koja se odnose na stupanj slaganja s određenim tvrdnjama, te pitanja otvorenog tipa pomoću kojih se nastojalo dobiti što šira i bogatija lepeza dobivenih podataka, a kreiran je za potrebe ovog istraživanja.

U nastavku teksta prikazani su rezultati dobiveni ovim anketnim upitnikom. Zbog što bolje preglednosti dobivenih rezultata korištene su tabele, postotne vrijednosti i grafički prikazi.

Prvo pitanje u anketnom upitniku odnosilo se na slobodno vrijeme. Željeli smo saznati koliko prosječno studenti imaju slobodnog vremena te drugim pitanjem utvrditi jesu li zadovoljni načinom na koji koriste svoje slobodno vrijeme. Studenti imaju slobodnog vremena, što potvrđuje i *Grafikon 2*. Od ukupno 100 studenata koji su sudjelovali u istraživanju, njih 43% tvrdi da ima više od četiri sata slobodnog vremena dnevno, 32% studenata ima od tri do četiri

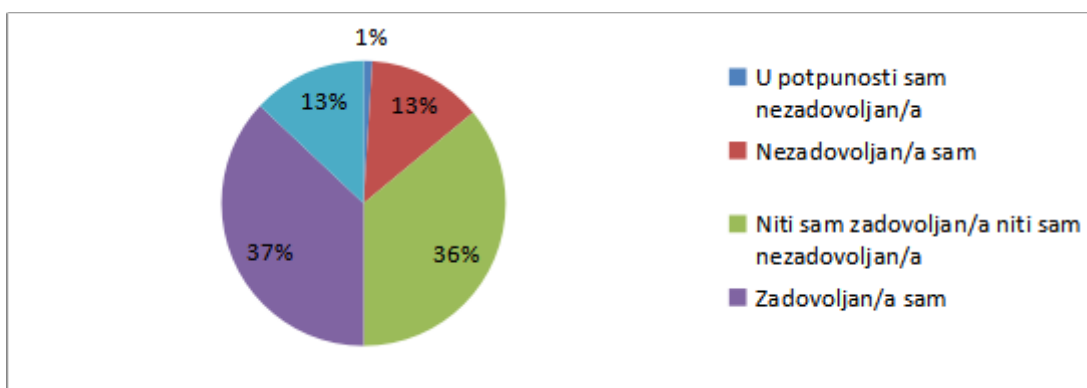
sata slobodnog vremena, 21% ima do dva sata slobodnog vremena dok samo 4% studenata smatra da uopće nema slobodnog vremena.

Grafikon 2: Slobodno vrijeme studenata na dnevnoj razini

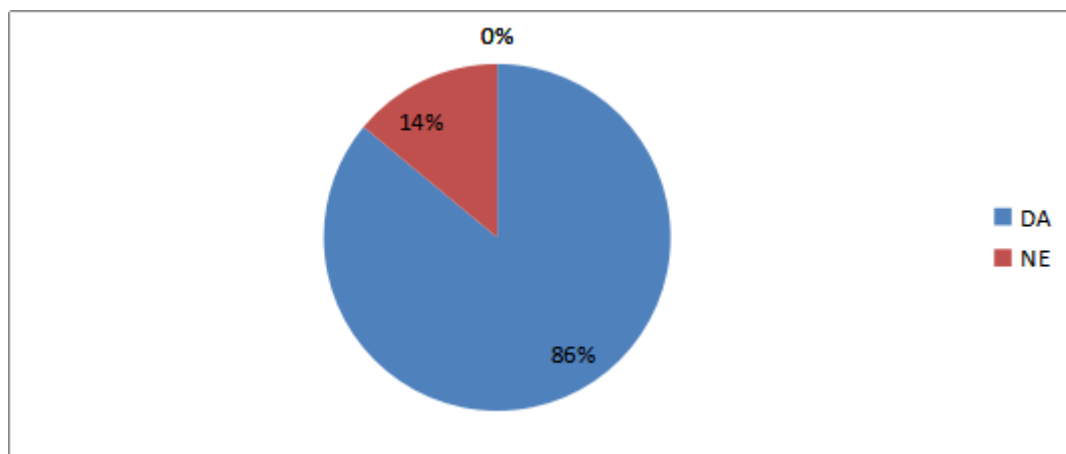
U drugom pitanju studenti su mogli izraziti svoje zadovoljstvo odnosno nezadovoljstvo provođenjem vlastitog slobodnog vremena. *Grafikon 3* pokazuje da je polovica ispitanih studenata zadovoljna načinom korištenja slobodnog vremena. Zanimljiv je podatak da je samo jedan ispitanik odgovorio da je u potpunosti nezadovoljan, 13% njih kaže da je nezadovoljno dok 36% ispitanika nije ni zadovoljno ni nezadovoljno. Načinom provođenja slobodnog vremena zadovoljno je 37% studenata dok ih je 13% u potpunosti zadovoljno.

Grafikon 3: Zadovoljstvo korištenjem slobodnog vremena studenata

Sljedeće pitanje odnosilo se na sudjelovanje u volonterskim aktivnostima, dakle pitanje glasi: Jeste li ikada volontirali? Većina ispitanika je volontiralo, točnije 86% od ukupnog broja ispitanika, dok je 14% reklo da nije nikada volontiralo (*Grafikon 4*).

Grafikon 4: Sudjelovanje studenata u volonterskim aktivnostima

Možemo zaključiti da najveći broj ispitanika koji su odgovorili da nisu volontirali jesu studenti prvog ciklusa. Od ukupnog broja ispitanika 7% studenata prve godine je reklo da nije nikada volontiralo, 3% iz druge godine te 2% iz treće godine prvog ciklusa. Ovi podaci su vidljivi u *Tabeli 1* koja nam pokazuje prikaz volontiranja studenata s obzirom na godinu studija.

Tabela 1. Volontiranje studenata s obzirom na godinu studija

Godina studija	DA	NE
1. godina	15%	7%
2. godina	19%	3%
3. godina	24%	2%
4. godina	12%	2%
5. godina	15%	1%
Ukupno:	86%	14%

Sljedeća pitanja su se odnosila na studente koji su potvrdno odgovorili na pitanje jesu li ikada volontirali. Ovo pitanje postavljeno je u obliku otvorenog pitanja. Ispitanici su navodili aktivnosti u kojima su volontirali. Cilj postavljanja ovoga pitanja bio je dobiti što bogatije i opširnije informacije od volontera, na koji su to način oni uključeni u volonterske aktivnosti te saznati imena organizacija u kojima oni volontiraju.

Odgovori ispitanika pokazuju da mladi najviše volontiraju u humanitarnim akcijama prikupljanja pomoći za najpotrebitije te u odgojno-obrazovnim aktivnostima kroz rad s djecom i mladima. Osim tih aktivnosti, studenti volontiraju i u ekološkim, zabavno-kulturnim

i sportskim aktivnostima. Organizacije koje su navodili u svojim odgovorima su sljedeće: *Nadbiskupijski centar za pastoral mladih „Ivan Pavao II“, Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKO-NE, SOS dječje selo Sarajevo, Plivački klub SPID, Udruženje GNRC, Planinarsko društvo, Europska kajakaška organizacija, Udruga katoličkih studenata „Emaus“, Crveni križ Sarajevo, Udruženje građana za pomoć osobama sa invaliditetom „Jednakost“, Caritas, Ured za podršku studentima, Udruženje „Srce puno osmijeha“, Narodna kuhinja Stari Grad Sarajevo, Kult, EYOF, starački domovi, župne zajednice, škole, domovi za djecu bez roditeljskog staranja.* Događaji koje su studenti navodili su: *Mladi protiv gladi, Mladi za mlade, 72h bez kompromisa, Sarajevo Film Festival, Izbori se za ravnopravnost, Dječje ljeto, Koračajmo zajedno, Mali putokazi u život, Race for the cure, Igrom do inkluzije, Likovna kolonija, Budi mi drug, Let s do it!, Omladinski film festival, Free hugs, Darujmo im vrijeme umjesto novac, Stariji brat, starija sestra.*

Sljedeće pitanje zahtijevalo je od studenata iskazivanje slaganja, odnosno neslaganja s ponuđenim tvrdnjama o tome koji je njihov motiv za volontiranje. Dobiveni rezultati na ovo pitanje su predstavljeni u *Tabeli 2.*

Tabela 2. Motivi studenata za volontiranje

TVRDNJE	<i>U potpunosti se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se ne slažem</i>	<i>Niti se slažem niti se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se slažem</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>
Volontiram jer volim pomagati drugim osobama	0%	0%	4,5%	16,9%	78,7%
Volontiram jer smatram da će mi volonterski rad omogućiti lakše zapošljavanje	11,2%	12,4%	19,1%	23,6%	33,7%
Volontiram jer i moji prijatelji volontiraju	19,1%	16,9%	30,3%	22,5%	11,2%
Volontiram jer smatram da je moj osobni doprinos važan za društvenu zajednicu	1,1%	0%	11,2%	32,6%	55,1%
Volontiram jer mi volontiranje pomaže da budem sigurniji/a u svoje sposobnosti	3,4%	2,2%	14,6%	18%	61,8%
Volontiram jer smatram da mi volontiranje može proširiti vidike	0%	0%	4,5%	11,2%	84,3%

Volontiram jer je to u skladu s mojim uvjerenjima	0%	1,1%	11,2%	27%	60,7%
Volontiram jer imam viška slobodnog vremena	23,6%	23,6%	34,8%	14,6%	3,4%
Volontiram da bolje razumijem druge ljude	2,2%	4,5%	21,3%	23,6%	48,3%
Volontiram jer mogu naučiti nove vještine koje mi mogu pomoći u pronalaženju posla ili razvoju karijere	3,4%	3,4%	14,6%	15,7%	62,9%
Volontiram jer putem volontiranja mogu uspostaviti nove društvene kontakte	2,2%	0%	7,9%	20,2%	69,7%
Volontiram jer putem volontiranja mogu podići svoje samopouzdanje	2,2%	3,4%	15,7%	19,1%	59,6%
Volontiram jer mi volontiranje omogućuje da pobjegnem od negativnih osjećaja i usamljenosti	12,4%	12,4%	18%	24,7%	32,6%

Iz *Tabele broj 2.* saznajemo koji su najvažniji motivi koji podstiču volontere na volontiranje. Motivi će biti prikazani i rangirani prema najvećem postotku slaganja.

Motivi koji imaju najveći stupanj slaganja su *Volontiram je volim pomagati drugim osobama* te *Volontiram jer smatram da mi volontiranje može proširiti vidike*. Oba motiva imaju približan procent slaganja, a studenata koji se ne slažu s ovim dvjema tvrdnjama nema. Ukupno 95,6% studenata se slaže da volontiraju jer vole pomagati drugim osobama dok se 95,5% studenata slaže da volontira jer smatra da volontiranje može proširiti vidike. 4,5% studenata od ukupnog broja ispitanika je neutralno po pitanju obe tvrdnje, dakle niti se slaži niti se ne slažu.

Da studenti volontiraju jer putem volontiranja mogu uspostaviti nove društvene kontakte, u potpunosti se slaže 69,7% studenata, a 20,2% njih se uglavnom slaže. Neutralno je 7,9% ispitanika dok 2,2% studenta se u potpunosti ne slaže s ovom tvrdnjom.

Sljedeći motivi imaju jednak broj pozitivnih biranja. To su *Volontiram jer smatram da je moj osobni doprinos važan za društvenu zajednicu* te *Volontiram jer je to u skladu s mojim uvjerenjima* a 87,7 % studenata se slaže da su to motivi zbog kojih volontiraju. S ove dvije tvrdnje niti se slaže niti se ne slaže 11,2% studenta te postotak studenata koji se ne slažu s ovim tvrdnjama je 1,1%.

Nadalje, motiv koji je također imao veliki broj pozitivnih biranja jest da volontiranje može pomoći osobi da bude sigurnija u svoje sposobnosti. U potpunosti se slaže 61,8%, 18% njih se uglavnom slaže, 14,6% studenata niti se slaže niti se ne slaže, 2,2% se uglavnom ne slaže dok se u potpunosti ne slaže 3,4% studenta.

Sljedeći motivi koji su imali približan broj biranja su *Volontiram jer putem volontiranja mogu podići svoje samopouzdanje* i *Volontiram jer mogu naučiti nove vještine koje mi mogu pomoći u pronalaženju posla ili razvoju karijere*. Od ukupnog broja ispitanih, njih 78,6% smatra da je samopouzdanje motiv za volontiranje, a približan broj studenata se slaže i da je su to nove vještine, točnije njih 78,7%. Za samopouzdanje, 14,6% studenata je neutralno dok je za nove vještine neutralnih 15,7%. Njih 6,8% se ne slaže da je samopouzdanje motiv zbog kojeg volontiraju, dok 5,6% studenata se ne slaže da volontiraju jer mogu naučiti nove vještine koje im mogu pomoći u budućem poslovnom svijetu.

Motiv *Volontiram da bolje razumijem druge ljude* je sljedeći motiv koje ispitanici biraju. Od ukupnog broja ispitanih, 71,9% studenata se slaže s ovom tvrdnjom, 21,3% studenta je neutralno, uglavnom se ne slaže 4,5% a u potpunosti se slaže 2,2% studenta.

Volontiram jer smatram da će mi volonterski rad omogućiti lakše zapošljavanje i *Volontiram jer mi volontiranje omogućuje da pobjegnem od negativnih osjećaja i usamljenosti* tvrdnje su s kojima se slaže 57,3% studenta. S prvom tvrdnjom se ne slaže 23,6% ispitanika a s drugom 24,8%. Neutralnih odgovora za prvu tvrdnju je 19,1% a s drugom tvrdnjom niti se slaže niti se ne slaže 18% studenata.

Sljedeća dva motiva su imali najniži postotak slaganja odnosno najviši postotak neslaganja. *Volontiram jer i moji prijatelji volontiraju* tvrdnja je s kojom se 36% studenata ne slaže a 30,3% njih niti se slaže niti se ne slaže. Od ukupnog broja ispitanih, 22,5% studenata se uglavnom slaže dok se u potpunosti slaže 11,2% studenta. „*Volontiram je imam viška slobodnog vremena*“ je motiv koji je imao najmanji postotak slaganja, 18% studenata se slaže s ovom tvrdnjom, 34,8% studenata je neutralno, 47,2% studenta smatra da to nije motiv zbog kojeg oni volontiraju.

Sljedećim pitanjem u anketi, koje je bilo otvorenog tipa, nastojali smo dobiti motive koji nisu bili ponuđenim u prethodnim tvrdnjama. Ponudili smo ispitanicima mogućnost da i sami navedu motive koji ih potiču na volontiranje. Osam studenata odgovorilo je na ovo pitanje. Dva studenta navela su da su svi nabrojani motivi upravo razlozi zbog kojih volontiraju. Neki su ponavljali motive koji su navedeni kao što su upoznavanje novih prijatelja te razvoj samopouzdanja. Ostali odgovori se svode na motiv osobnog zadovoljstva:

“Osjećam se sretno, znajući da sam nekome pomogao”.

“Volontiram je se osjećam veličanstveno kad pomažem drugima”.

“Osjećam se korisno i ponosno na sebe više nego sada kada imam zaposlenje. Taj rad je naše osobno zadovoljstvo”.

Na sljedeće pitanje u anketnom upitniku odgovarali su samo ispitanici koji su na trećem pitanju zaokružili odgovor *Ne*. Pitanje se odnosilo na razloge zbog kojih nisu volontirali. Studenti su mogli izabrati jedan od ponuđena tri odgovora, ali i dodati razlog ukoliko nije naveden. Od 14 studenata koji nikada nisu volontirali devet studenata biralo je tvrdnju *Nemam dovoljno vremena da bih volontirao/la*, dvoje studenata je biralo *Ne zanima me takva aktivnost*, a tvrdnja *Volontiranje se ne isplati* nije bila odabrana. Četiri studenta su izjavila da nisu imali priliku volontirati.

Budući da smo u teoriji napravili shemu vlastitih odgojnih vrijednosti za koje smatramo da se mogu razvijati ukoliko studenti volontiraju sljedećom Likertovom skalom željeli smo vidjeti koliko se studenti slažu s ponuđenim tvrdnjama. Rezultati su sljedeći:

Tabela 3. Vrijednosti volontiranja iz perspektive studenata

Redni broj	VRIJEDNOSTI	<i>U potpunosti se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se ne slažem</i>	<i>Niti se slažem niti se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se slažem</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>
1	Volontiranje doprinosi učenju novih znanja	0%	1%	4%	19%	76%
2	Volontiranjem osobe postaju humanije	1%	1%	8%	23%	67%
3	Volontiranje doprinosi razvoju tolerancije	1%	2%	5%	26%	66%
4	Volontiranje utječe na razvoj solidarnosti	1%	2%	5%	25%	67%
5	Volontiranje stvara prilike za kreativno djelovanje	1%	0%	5%	26%	68%
6	Volontiranje utječe na razvoj kreativnosti	1%	1%	12%	29%	57%
7	Volontiranje može razvijati samostalnost osobe	2%	2%	8%	24%	64%
8	Volontiranje može razvijati odgovornost osobe	1%	2%	3%	21%	73%
9	Volontiranje doprinosi	1%	1%	4%	20%	74%

	stjecanju radnih navika					
10	Volontiranje utječe na razvoj empatije	2%	0%	6%	23%	69%
11	Volontiranje utječe na razvoj altruizma	2%	0	15%	28%	55%

Iz *Tabele 3.* možemo saznati mišljenje studenata o tome koje pedagoške vrijednosti studenti mogu razviti volontiranjem. Budući da je stupanj slaganja sa svim ponuđenim tvrdnjama veći od 80% odlučili smo tabelom prikazati vrijednosti prema najvećem stupnju biranja tj. rangirati ih (*Tabela 4.*). Studenti se najviše slažu da volontiranje doprinosi učenju novih znanja, njih 95% se slaže s ovom tvrdnjom. 94% studenata slaže se da volontiranje stvara priliku za kreativno djelovanje i da može razvijati odgovornost osobe te doprinosi stjecanju radnih navika. Sljedeće vrijednosti imaju 92% slaganja ispitanika, a to su da volontiranje doprinosi razvoju tolerancije, solidarnosti te utječe na razvoj empatije. Da volontiranjem osobe postaju humanije smatra 90% ispitanika, dok se 88% ispitanika slaže i da volontiranje može razvijati samostalnost kod osobe. S razvojem kreativnosti slaže se 86% ispitanika. I posljednja vrijednost koja također ima značajan stupanj slaganja jest da volontiranje utječe na razvoj altruizma.

Tabela 4. Pedagoške vrijednosti volontiranja prema učestalosti biranja

Redni broj	VRIJEDNOSTI	%
1.	Znanje	95%
2.	Kreativno djelovanje, odgovornost, radne navike	94%
3.	Tolerancija, solidarnost, empatija	92%
4.	Humanost	90%
5.	Samostalnost	88%
6.	Razvoj kreativnosti	86%
7.	Altruizam	83%

Sljedeća dva pitanja su otvorenog tipa te se odnose na promicanje volontiranja na visokoškolskoj instituciji, odnosno htjeli samo saznati imaju li studenti priliku volontirati na svojim fakultetima u sklopu nastave. Na pitanje „Jeste li ikada bili u prilici da Vas profesor ili suradnik na fakultetu poziva/motivira na volontiranje“? odgovorilo je 95 studenata. Pet studenata nije odgovorilo na ovo pitanje. Od ukupnog broja ispitanih, njih 35 odgovorilo je *Da*, 52 studenta odgovorilo je *Ne*, a tri studenta napisala su *Da, nekoliko puta*. Ostali odgovori su:

“Ne, obično se ne slažu s volontiranjem i kažu da je to gubitak vremena”.

“U jednu ruku, da”.

“Da, ali u srednjoj školi puno više nego na fakultetu”.

“Jesam, ali u srednjoj školi”.

“Ne, još uvijek”.

„Jesu li vam ikada bile ponuđene volonterske aktivnosti kroz neki nastavni predmet na fakultetu“? bilo je sljedeće pitanje. Odgovor nije ponudilo 5% studenata. Od ukupnog broja, 34% studenata odgovorilo je *Da* dok je 55% studenata odgovorilo je *Ne*. Neki od odgovora su i:

“Da, imala sam predmet koji se zvao Volonterizam”.

“Da, mnogo puta”.

“Da, kroz festival glazbe”.

“Nisam siguran”.

“Da, dani otvorenih vrata”.

Odgovori na sljedeće pitanje su nam dali važne podatke o odnosu studenata prema volontiranju. Ovo pitanje nam potvrđuje da studenti doista smatraju da je volontiranje važno za studente. Studenti su imali priliku iskazati svoj stav o tome da li su volonterske aktivnosti važne za studente i zašto. Odgovori su mnogobrojni, ali većina odgovora se svodi na već nabrojane vrijednosti i razloge volontiranja u samom upitniku. Odgovore smo odlučili podijeliti u određene kategorije na osnovu odgovora.

9% studenata odgovorilo je kratkim odgovorom bez obrazloženja. 8% njih odgovorilo je *Da*, a samo jedan ispitanik odgovorio je *Ne*.

Tabela 5. Kategorije odgovora studenata na pitanje „Smatrate li da su volonterske aktivnosti važne i zašto“?

Kategorije odgovora	Odgovori ispitanika
	“Volonterske aktivnosti su prije svega važne za razvoj radnih navika, vještina i sposobnosti. Kroz volontiranje učimo preuzeti vlastitu odgovornosti za izvršavanje posla ili aktivnosti. Volotiranjem se učimo i funkcioniranju u radnom timu sa različitim profilima ljudi

<p>Stvaranje radnih navika, stjecanje iskustva te karijera</p>	<p>te kroz taj proces otkrivajući tko smo mi sami. Učimo se strpljenju ali i gradimo samopouzdanje, otkrivamo svoje skrivene snage ali i talente. Nakon čega smo spremni biti izrazito konkurentna jedinka na tržištu rada i bolji ljudi u privatnim socijalnim odnosima”.</p> <p>“Smatram da jesu jer razvijaju radnu naviku i obavezu kod mlade osobe, što će pomoći u budućem radu svakom volonteru. Naravno da su važne. Zato što mogu, barem malo, pripremiti osobu na odgovornosti koje ga čekaju u daljem životu, steći naviku na rad”.</p> <p>“Smatram, jer je to prva mogućnost da se student susretne sa radom a sam je bira. Mene su osobno volonterske aktivnosti usavršile i moje sposobnosti podigle na mnogo veći nivo”.</p>
<p>Kvalitetno korištenje slobodnog vremena</p>	<p>“Da, zbog "zdravijeg" provođenja vremena”.</p> <p>“Kvalitetno popunjavanje slobodnog vremena”.</p> <p>“Smatram da su volonterske aktivnosti važne za studente jer studenti mogu korisno iskoristiti slobodno vrijeme, naučiti dosta toga, te postati odgovorni i spremniji za zapošljavanje”.</p> <p>“Da, na taj način student korisno provodi svoje slobodno vrijeme i pomažući drugima, izgrađuje sebe kao osobu”.</p>
	<p>“Da, radi socijalizacije u društvu koje nastoji toleranciju i slobodno vrijeme svesti na minimum, što je loše, jer volontiranjem ne pomažemo drugima, već i sebi što bi trebalo da bude primarni razlog i poticaj za studente”.</p> <p>“Da smatram, studenti unaprijed stječu znanja za budući profesionalni razvoj te stvaraju iskustva, sigurnost i osjećaju se ispunjeno zbog pomaganja drugima”.</p>

<p>Pedagoške vrijednosti</p>	<p>“Da jer razvijaju osjećaj solidarnosti”.</p> <p>“Jako su važne jer tim aktivnostima studenti proširuju svoje znanje, stiču iskustva koja će im biti korisna poslije, uče da budu humani, empatični”.</p> <p>“Za razvijanje empatije”.</p> <p>“Smatram da su važne, jer tako stječemo nova znanja, iskustva, pomoću volontiranja gradimo sebe, postajemo samostalniji i podižemo svoje samopouzdanje”.</p>
<p>Osobni razvoj i osobno zadovoljstvo</p>	<p>“Volonterske aktivnosti su zaista važne, jer kroz bilo koju volontersku akciju pomažemo drugima i sebi”!</p> <p>“Smatram da su važne jer pomažu studentima u vidu socijalizacije, osobnog napretka i osjećaja zadovoljstva”.</p> <p>“Da, jer potiču samopouzdanje, sigurnost u sebe, izgrađivanje ličnosti”.</p> <p>“Smatram da su važne jer pomažu da bolje razumijevamo druge, prođemo kroz različite životne situacije, širimo vidike i više cijenimo sebe, osjećamo se da doprinosimo svojim radom ali također i doprinosimo svojem profesionalnom usavršavanju kroz volonterske aktivnosti”.</p> <p>“Da, jer nas stavljaju u situacije u kojima nismo bili a potrebno se znati snaći u raznim situacijama i okolnostima”.</p> <p>“Da, zbog osobnog razvoja”.</p> <p>“Da. Volontiranjem usavršavamo sebe, učimo nove vještine i ostvarujemo nove kontakte”.</p> <p>“Da. Upravo kroz volonterske aktivnosti gradimo i jacamo sebe,svoj duh i tijelo te doprinosimo izgradnji kvalitetnije društvene zajednice”.</p>

Preostali odgovori se nisu mogli staviti u konkretne kategorije. Da je volontiranje važno zbog nabrojanih razloga nevelo je 14 ispitanika. Neki od odgovora su sljedeći:

“Da. Razlozi zbog kojih je važno volontirati su većinom već navedeni u pitanjima. Od razvijanja empatije, solidarnosti i unutrašnjeg zadovoljstva, pa sve do stvaranja osjećaja odgovornosti kako za sebe i bližnje tako i za društvo u cijelosti”.

“Da, zbog svega gore navedenog, smatram da je dobro za svakog pojedinca, za njegov rast u svakom smislu”.

“Da, sve što je gore navedeno, s obzirom da studiram pedagogiju sve to utiče na mene kao ličnost”.

“Da. Zbog ovih pitanja koja ste naveli u anketi”.

“Da, smatram! Prvenstveno zbog razvoja ličnosti kod svake individue kao i na poslovnom planu. Prethodne tvrdnje koje se odnose na odgojne vrijednosti su uglavnom obuhvatile sve bitne razloge. Studentima bilo kojeg budućeg zanimanja je potrebna svaka od navedenih vrlina”.

“Smatram da je važno. Zašto? Zbog svega gore navedenog”.

“Važne su zbog svih gore navedenih stavki, a posebice radi stjecanja novih iskustava, prijatelja/kolega, znanja i vještina”.

“Smatram da jako jesu, zbog samog našeg razvoja, kao i ostalom svih pretpostavki koje su ponuđene u anketi. Sa svim bih se složila i opisala razloge volontiranja kroz ova pitanja”.

Preostali odgovori koje nismo mogli staviti u nijednu od prethodno navedenih kategorija, a smatramo ih važnim su:

“Volonterski angažman je jako važan za srednjoškolce iz razloga što kroz volonterske aktivnosti mogu otkriti što ih zanima i sami izgrađivati svoje mišljenje i talente. Za studente je također važno ali u manjoj mjeri. Uz sve pozitivno što volontiranje sa sobom nosi, opet ima ta dimenzija u kojoj je studentima potreban novac jer ih obitelj financira, dolaze iz drugih mjesta, podstanarstvo, niske stipendije ili jednostavno moraju pronaći neko zaposlenje da bi mogli financirati studij. Iako je volontiranje neprocjenjive vrijednosti i s toga nije plaćeno, trebamo biti realni jer su studenti odrasle osobe koje trebaju razmišljati o svojoj budućnosti i neovisnosti. Volontiranje u slobodno vrijeme da, ali nametnuto nikako”.

“Mislim kako su važne jer u određenoj mjeri omogućavaju studentima drukčiji oblik učenja, pomažu u uspostavljanju interakcije s većom skupinom, u određenoj mjeri potiču studente na razvoj ideja te osmišljavanje i planiranje određenih događaja, pružaju prostor za kreativnom, ali i intelektualnom i duhovnom razvoju i omogućavaju bolji i zdraviji razvoj i sazrijevanje osobnosti”.

“Smatram da su važne, jer bogatimo svoju ličnost, CV, ali i unapređujemo društvenu zajednicu”.

“Apsolutno su važne jer između ostalog na fakultetu imamo veoma malo prakse (na petoj godini 10 radnih dana) a pogotovo pomagačke struke su mjesto gdje ti treba da imaš iskustva u radu s ljudima. Pored toga meni lično je pokazalo sa koliko malo sredstava se može čudo uraditi samo treba da "uključiš" kreativnost. Osmijeh ljudi kojima pomogneš kroz svaki vid života je nešto što ne mogu nadoknaditi sve pare svijeta. Volontiram zato što sam kroz to prvenstveno ja bolja osoba”.

“Ja bih to stavila kao obaveznu aktivnost i pooštrila bih mjere, da ne bude kao i sa praksom, neki od nas zaista urade praksu, a neki zbog štele nikad ne rade praksu, samo ispune papire kao da su radili. Bitno je da radimo i volontiramo i da zaista to radimo, mislim da bismo svi bili bolje osobe a to je jako važno zbog budućnosti ove zemlje, bolje osobe - bolja budućnost”.

“Vjerujem da svi imamo neku boljku, a volontiranje je odličan lijek”.

Diskusija rezultata

Najveći broj studenata koji su sudjelovali u ovom istraživanju jesu studenti koji studiraju humanističke i društvene nauke. Studenti iz ovih područja imaju priliku da se više susreću s pojmom volontiranja u odnosu na ostale studijske grupe i upravo ta činjenica može se povezati s motivom da uopće i odgovore na anketni upitnik. Također, budući da Filozofski fakultet ima veći broj studenata od ostalih fakulteta, za očekivati je bilo da ćemo upravo s tog fakulteta imati najveći broj prikupljenih odgovora.

U literaturi o slobodnom vremenu, često se govori o zamkama slobodnog vremena te o tome kako mladi ljudi nisu zadovoljni iskorištavanjem slobodnog vremena. Na osnovu odgovora ispitanika, došli smo do saznanja da studenti imaju slobodnog vremena, a kada je u pitanju zadovoljstvo iskorištavanjem slobodnog vremena, mišljenja su podijeljena. Pitanjem volontiraju li, dobili smo podatak da su studenti angažirani u volonterskim aktivnostima, budući da je većina studenata odgovorilo da volontira. S obzirom na godinu studija, veći broj studenata s prvog ciklusa odgovorilo je da nije nikada volontiralo. Ova činjenica upućuje na nova istraživačka pitanja kao što je npr. koliko je volontiranje razvijeno u srednjoj školi. Saznali smo i imena brojnih organizacija i događaja u kojima studenti volontiraju. Najčešće aktivnosti u kojima su studenti angažirani su humanitarne aktivnosti pomaganja drugima te odgojno-obrazovne aktivnosti kroz rad s djecom i mladima. Zanimljivo je saznanje da studentima nije presudno za volontiranje, to imaju li slobodnog vremena ili to što njihovi prijatelji volontiraju. Studenti volontiraju jer vole pomagati drugim osobama, žele putem volontiranja proširiti vlastite vidike, upoznati nove ljude, smatraju da je njihov doprinos važan za društvenu zajednicu, zato što je volontiranje u skladu s njihovim uvjerenjima i sl. Oni koji nikada nisu volontirali navode da nemaju dovoljno vremena za takvu aktivnost ili jednostavno nikada nisu imali priliku volontirati. Zanimljivo je i to da odgovor *Volontiranje se ne isplati* nije imalo nijedno biranje, što negira činjenicu iz teorije koja govori kako su ljudi žrtve ekonomskog sustava u kojem se sve mjeri materijalnim stvarima. Vidljivo je i da se studenti većim dijelom slažu da se sve pedagoške vrijednosti koje smo operacionalizirali mogu razviti volontiranjem, a to su: nova znanja, kreativno djelovanje, odgovornost, radne navike, tolerancija, solidarnost, empatija, humanost, samostalnost, razvoj kreativnosti i altruizam. Dakle, ispitanici smatraju da volontiranje može doprinijeti razvoju različitih pedagoških vrijednosti.

Volontiranje je aktivnost koja je važna za studente, a značaj volontiranja za njih na osnovu upravo njihovih odgovora podijelili smo u kategorije. Volontiranje je važno zbog: budućeg zaposlenja, stvaranje radnih navika, stjecanje iskustva, širenje vidika, kvalitetno korištenje slobodnog vremena, izgradnja vrijednosti, osobni razvoj i osobno zadovoljstvo. Studenti smatraju da volontiranje omogućuje djelovanje u skladu s ličnim uvjerenjima o važnosti pomaganja drugima. Kroz volontiranje mogu ispuniti želju da razumiju ljude kojima pomažu ali i sebe. Omogućuje im da nauče nove vještine koje im mogu pomoći u pronalaženju zaposlenja ili u razvoju karijere. Volontiranje studentima predstavlja i aktivnosti koja može dovesti do novih društvenih kontakata. Volontiranje može pomoći i da podignu samopoštovanje. S tim u vezi, ovdje možemo potvrditi da volontiranje pruža priliku i za

razvijanje samoaktualizacije. A u teoriji smo naveli da je samoaktualizacija na vrhu Maslowljeve teorije potreba. Dakle, uloga volontera može zadovoljiti opće ljudske potrebe.

Analiza podataka dobivenih anketnim upitnikom za akademsko osoblje

Jedan od istraživačkih zadataka odnosio se na ispitivanje mišljenja akademskog nastavnog osoblja o vrijednostima volontiranja za studente. Anketiranje nastavnog osoblja također je obavljeno putem online upitnika, odnosno upitnici su poslani na 100 e-mail adresa nastavnog osoblja fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Na upitnik je odgovorilo jedanaest članova nastavnog osoblja u predviđenom roku za to. Od toga, šest ispitanika je s Filozofskog fakulteta, dva ispitanika s Fakulteta političkih nauka, jedan ispitanik s Prirodno-matematičkog fakulteta, jedan s Katoličkog bogoslovnog fakulteta, te jedan ispitanik s Medicinskog fakulteta.

S obzirom da su predstavljeni podaci o mišljenju studenata o volontiranju, slijedi prikaz o tome kako akademsko nastavno osoblje vidi volontiranje u visokoškolskoj nastavi.

Prvim pitanjem u anketnom upitniku, željeli smo od akademskog nastavnog osoblja saznati što oni misle koje sve pedagoške vrijednosti studenti mogu razvijati volonterskim radom. Pitanje je bilo otvorenog tipa. Akademskom nastavnom osoblju nisu bile ponuđene vrijednosti kao što je to bio slučaj sa studentima. Nastavno osoblje smatra da volonterski rad izgrađuje sljedeće vrijednosti: društvenost, empatiju, komunikativnost, otvorenost, univerzalnost, solidarnost, toleranciju, kreativno izražavanje, odgovornost, upornost, efikasan rad, timski rad, nova znanja, radne navike. Još neki od odgovora su:

“Odgajajući za volontiranje podstičemo mladog čovjeka da se bavi aktivnostima putem kojih stiče znanja, razvija vještine i sposobnosti, uči se samostalnosti, odgovornosti i timskom radu”. Aktivnosti mogu biti u funkciji očuvanja zdravlja, razvijanja intelektualnih snaga i sposobnosti kao i sticanje/razvijanje umijeća i navika. Volontiranje je prilika za razvijanje humanizma, solidarnosti, tolerancije ali i za kreativno izražavanje.

Praktična primjena stečenih znanja.

Na sljedeće pitanje u kojem su ispitanici mogli izabrati između dva biranja („Da“ i „Ne“), svi ispitanici, točnije njih 11 je odgovorilo potvrdno. Dakle, svi smatraju da volontiranje ima značaj pri razvoju različitih vještina i pedagoških vrijednosti studenata. Nadalje, akademsko nastavno osoblje koje je na prethodno pitanje odgovorilo sa „Da“, u sljedećem pitanju je trebalo obrazložiti u čemu se taj značaj ogleda. Oni navode sljedeće značajke volonterskog

rada: ozbiljnije shvaćanje aktivne ulogu u društvu, kombiniranje teorijskog znanja s praktičnim iskustvom, učenje i izoštravanje životnih vještina, komunikacija s drugim i drugačijima, vještina organiziranja slobodnog vremena u službi odmora, razvoje i osobnog razvoja ličnosti, rad na sebi (samopouzdanje, samopoštovanje, odgovornost), povećana zaspošljivost studenta, razvoj cjelokupne ličnosti i pedagoških vrijednosti, susret s ozbiljnijim radnim navikama.

Još jedno pitanje na koje je akademsko nastavno osoblje trebalo odgovoriti pozitivno ili negativno odnosi se na to promoviraju li oni volontiranje kroz programske sadržaje predmeta kojeg predaju. Oni koji su potvrdno odgovorili trebali su obrazložiti na koji način se realizira promoviranje te pisati o tome koliki je odaziv studenata. Od ukupnog broja ispitanika koji su popunili anketni upitnik sedam ispitanika je odgovorilo potvrdno, odnosno da oni promoviraju volontiranje, dok je četiri odgovorilo negativno. Nastavno osoblje volontiranje promovira kroz terenski rad, kroz samostalno provođenje dodatnih aktivnosti studenata od značaja za usvajanje gradiva, izvan osnovnog programskog obima, posjet studenata raznim institucijama gdje se dogovara o njihovom daljnjem angažmanu, promoviranje volonterskog angažmana kroz predavanje, primjerom volontiranja studenta u praksi, isticanjem institucija gdje je moguće volontirati, obilaskom starih bolesnih i nemoćnih sugrađana te obitelji koja imaju djecu sa posebnim potrebama, uključivanje i pozivanjem studenata da se uključe u već formirane udruge. Mišljenja su podijeljena kada je u pitanju odaziv studenata. Četiri ispitanika su rekla da je odaziv slab dok je troje ispitanika reklo da je odaziv dobar.

Ostala pitanja otvorenog tipa u anketnom upitniku, kao i odgovori, prikazani su u *Tabeli 6*.

Tabela 6. Mišljenje nastavnog osoblja o promicanju volonterizma kroz programske sadržaje

Pitanja	Odgovori ispitanika
Kakva je uloga nastavnog osoblja u promoviranju volontiranja na visokoškolskoj instituciji?	<p>“Slaba”.</p> <p>“Velika”.</p> <p>“Nastavnici bi trebali poticati studente da proširuju svoje iskustvo angažmanom izvan akademskog konteksta, te da integrišu takvo iskustvo sa studijem. Uloga nastavnika je u iniciranju, motivisanju i preporučivanju volonterskog rada”.</p>

	<p>“Uloga nastavnika možemo reći da je na neki način "slojevita" jer se može prepoznati u aktivnostima kao što su: edukacija učenika o volontiranju, savjetovanje učenika o vrijednostima volontiranja, planiranje i organiziranje aktivnosti u kojima se afirmiše volonterski rad, istraživanje i promoviranje volonterstva”.</p> <p>“Nastavno osoblje ima ključnu ulogu u promicanju volontiranja. Profesori i asistenti svojim primjerom i kroz nastavne kolegije trebaju promicati značaj volontiranja i ukazivati na sve benefite koje isto donosi”.</p> <p>“Velika, ali se i ne koristi previše. Ne postoji institucionalna povezanost u tom smislu”.</p> <p>“Velika, kao motivatora i promicanja vrijednosti volonterizma u svrhu učenja, napredovanja i zalaganja za društvenu i lokalnu zajednicu”.</p> <p>“Trebala bi biti velika i ako bi nastavnici bili volonteri u nekim segmentima svoga rada, onda bi najbolje primjerom pokazali kako i šta treba da se radi”.</p>
<p>Koliko nastavni plan i program omogućava promicanje volontiranja kroz programske sadržaje?</p>	<p>“Slabo”.</p> <p>“Ne baš, bilo bi dobro da nosi određen broj bodova. Ja sam to ubacila na svoje predmete”.</p> <p>“Aplikativni programski sadržaji (psihologije) često obuhvataju posjete institucijama od šireg značaja za društvenu zajednicu. Takva saradnja često za ishod ima samostalan volonterski rad studenata u organizacijama koje su prethodno posjetili u okviru obavezne studijske posjete”.</p>

	<p>“Vjerujem da nastavni plan i program omogućava promicanje volonterizma u okviru svakog nastavnog predmeta, u različitom obimu i kontekstu, naravno. Uloga nastavnika (osvještenost, radno iskustvo, kreativnost, ambicija) je značajna u pogledu promicanja volonterizma kako kroz programske sadržaje, ali i izvan njih”.</p> <p>“Ne u potpunosti. Fakulteti su zatvoreni i nastava se odvija isključivo u učionicama, bez dodira sa realnim sektorom. Posjete, terenski rad i slično se realiziraju samo uz dobru volju nastavnog osoblja”.</p> <p>“Imajući u vidu da svaki nastavnik kreira syllabus, vjerujem da postoji mogućnost da se kroz NPP promovira volonterski rad”.</p> <p>“ Nedovoljno. Potrebne su preinake”.</p> <p>“Nastavnim planom i programom mislim da volonterizam nije predviđen, za sada je to samo na pojedincu da odluči da li će to promovirati ili ne , tj. ovisi da li on podržava volonterizam ili ne”.</p>
<p>Primjećujete li razliku u volonterskom angažmanu studenata, bilo to u sklopu fakultetskih ili izvanfakultetskih aktivnosti, s obzirom na godinu studija?</p>	<p>“NE”.</p> <p>“Da, mlađi su više za, iako zavisi od generacije”.</p> <p>“Da, studenti viših godina se češće odazivaju”.</p> <p>“Nisam primijetila”.</p> <p>“Ne znam”.</p> <p>“Drugi ciklus je prevalentan”.</p> <p>“Da, stariji studenti su angažovaniji su i vrijedniji”.</p>

<p>Ukoliko se Vaši studenti bave volonterskim radom, imaju li te aktivnosti značaja za Vas i u čemu se taj značaj ogleda?</p>	<p>“Ne”.</p> <p>“Da, mogu podijeliti iskustvo, zovem ih na nastavu”.</p> <p>“Svakako da imaju značaj koji opisujem kao dobar način i primjer rada na sebi, kao prilika za jačanje i razvoj ličnosti kako u tjelesnom, intelektualnom, moralnom tako i u estetskom i radnom smislu”.</p> <p>“Da. Prilagođavamo nastavu i sadržaj nastave njihovim potrebama”.</p> <p>“Ne, smatram da volonterski rad treba biti primarno korist za pojedinca koji volontira”.</p> <p>“Ponosna sam na njih i pričam o tome”.</p> <p>“Osobno ne, osim da je lijepo primijetiti da još uvijek postoje mladi ljudi koji ne napalacuju svaku uslugu tj ne ponašaju se po sad već usvojenom obrascu IMT (ima li mene tu?) pri čemu se obično misli na novčanu naknadu za učinjenu uslugu ili pomoć”.</p>
<p>Po Vašem mišljenju, bi li volonterizam i odgoj za volonterizam trebao biti više prisutan u visokoškolskoj nastavi?</p>	<p>“Da, apsolutno”.</p> <p>“Da, bilo bi dobro da je više nastavnog sadržaja tako koncipirano”.</p> <p>“Kasno je da počinjemo od visokoškolske nastave, treba mnogo ranije”.</p>

Uloga akademskog osoblja je važna i sastoji se od uključivanja, motiviranja i preporučivanja volonterskog rada. Nastavni plan i program bi mogao omogućiti promoviranje volonterizma kroz programske sadržaje ali ona ovisi od volje nastavnog osoblja, koji sami kreiraju syllabus. Oni smatraju da su studenti drugog ciklusa aktivniji u volonterskim aktivnostima od studenata

s prvog ciklusa. Nadalje, smatraju i da bi volonterizam i odgoj za volonterizam trebao biti više prisutan u visokoškolskoj nastavi ali i da učenje o volonterizmu treba početi mnogo ranije

Diskusija rezultata

U Upitniku za akademsko nastavno osoblje o vrijednostima volontiranja najveći postotak odgovora zabilježen je od strane nastavnog osoblja koji imaju do deset godina radnog iskustva na fakultetu. Ta činjenica i ne iznenađuje, ako uzmemo u obzir da je upitnik bio dostupan u online formi, a stariji profesori nerijetko izbjegavaju takvu vrstu komunikacije.

Nastavno osoblje smatra da volontiranje ima značaj pri razvoju različitih vještina i pedagoških vrijednosti studenata i to: društvenost, empatiju, solidarnost, toleranciju, nova znanja, radne navike, otvorenost, humanost. Uloga nastavnog osoblja u promoviranju volontiranja na visokoškolskoj instituciji sastoji se od iniciranja, motiviranja i preporučivanja volonterskog rada. Oni svojim primjerom trebaju pokazati pozitivne vrijednosti volontiranja. Promoviranje volontiranja vrši se kroz terenski rad, posjetom i upoznavanjem s raznim institucijama gdje bi bilo moguće volontirati, ali i prikazivanjem dobrog primjera volontiranja iz prakse.

Akademsko nastavno osoblje smatra da bi volontiranje i odgoj za volontiranje trebali biti više prisutni u visokoškolskoj nastavi. I sami profesori smatraju da nastavni plan i program može promicati volontiranje kroz programske sadržaje i to na različite načine. No, mišljenja su da to ne čine dovoljno te da su potrebne promjene. Hoće li se volontiranje promicati kroz visokoškolsku nastavu na fakultetima ovisi isključivo od profesora kao pojedinca. To je stvar njegove dobre volje i toga podržava li on kao pojedinac volontiranje.

**V. ZAKLJUČAK S
PREPORUKAMA
ZA DALJNE
ISTRAŽIVANJE**

Pedagogija je znanost koja nastoji pronaći rješenja i najbolje načine što boljeg usmjeravanja osobe u procesu rasta i razvijanja prema dobru. To dobro označava mnogobrojne vrijednosti koje daju pravac odgojnim nastojanjima. Dakle, odgoj je vrijednosna kategorija. Pored mnogobrojnih činitelja koji utječu na razvoj mlade osobe, veliki utjecaj imaju aktivnosti i sadržaji kojima se bave u slobodno vrijeme. Slobodno vrijeme snažno prodire u stvarnost društva i život pojedinca stoga se javljaju pitanja koja se stavljaju pred pedagogiju: Kako slobodno vrijeme na najbolji način iskoristiti, te koji sadržaji u slobodnom vremenu mogu usmjeriti mlade ka pozitivnim ishodima slobodnog vremena. Kao odgovor na ova pitanja veliki značaj može igrati volontiranje. Volontiranje nije uvjetovano vanjskim faktorima, već unutarnjim motivima koji se nalaze duboko u čovjeku. To je aktivnosti u kojoj pojedinac ulaže sebe bez interesa, dobrovoljno. Promatrajući volontiranje u odnosu odgoj-vrijednosti te istraživanjem koje vrijednosti možemo razviti kroz volontiranje, možemo reći da volontiranje djeluje pozitivno u raznim odgojnim područjima. U teorijskom dijelu napravili smo shemu vlastitog vrijednosnog sustava te operacionalizirali jedanaest vrijednosti kroz pet odgojnih područja. Ovim istraživanjem nastojali smo doći do odgovora na sljedećih pet istraživačkih pitanja.

Prvo istraživačko pitanje glasil je "Prepoznaju li studenti značaj volonterskog rada i vrijednosti koje se volontiranjem mogu razviti"? Studenti su svojim odgovorima potvrdili da je volontiranje značajna aktivnost te smatraju da se sve operacionalizirane pedagoške vrijednosti mogu razvijati kod studenata volontiranjem a to su humanizam, tolerancija, solidarnosti, altruizam, empatija, kreativnost, znanje, samostalnost, odgovornost i radne navike.

Drugim istraživačkim pitanjem željeli smo saznati isto kao i kod prvog istraživačkog pitanja, ali u ovom slučaju od akademskog nastavnog osoblja. Nastavno osoblje na fakultetu također prepoznaje značaj volontiranja kod studenata a taj isti značaj ogleda se u sljedećim vrijednostima: društvenost, empatija, solidarnost, tolerancija, nova znanja, radne navike, otvorenost i humanost.

Sljedećim istraživačkim pitanjem saznali smo jesu li studenti angažirani u volonterskim aktivnostima i na koji način. Od ukupnog broja ispitanika 86% studenata je angažirano. Studenti s prvog ciklusa studija volontiraju manje od studenata drugog ciklusa a najčešće aktivnosti u kojima mladi volontiraju su humanitarne aktivnosti te odgojno-obrazovne aktivnosti kroz rad s djecom i mladima. "Koji su motivacijski faktori volontiranja za student"? četvrto je istraživačko pitanje. Studenti volontiraju jer vole pomagati drugim osobama, žele putem volontiranja proširiti vlastite vidike, upoznati nove ljude, smatraju da je

njihov doprinos važan za društvenu zajednicu te zbog toga što je volontiranje u skladu s njihovim uvjerenjima. Ove motivacijski faktori su vrijednosti, razumijevanje, karijera, društvo, poštovanje te zaštita. Navedeni motivacijski faktori se podudaraju s listom glavnih motivacijskih faktora psihologa Klej-a i Slajner-a te s rezultatima istraživanja *Prosocijalne dimenzije volontiranja u Bosni i Hercegovini*. Zanimljiv je i podatak da studenti ne smatraju da se volontiranje ne isplati, te ne volontiraju zbog toga što nemaju vremena ili nisu imali prilike za volontiranje. Ovaj podatak nam govori da postoje i studenti koji ne znaju gdje bi mogli volontirati. Nadalje, posljednjim istraživačkim pitanjem željeli smo saznati koja je uloga akademskog nastavnog osoblja u promoviranju volonterizma. Uloga nastavnog osoblja je važna u promicanju volontiranja u visokoškolskim institucijama i sastoji se od podučavanja, motiviranja i preporučivanja volonterizma. Nastavno osoblje može u nastavni plan i program uključiti promoviranje volontiranja. Promoviranje kroz nastavni plan i program u visokoškolskim institucijama ovisi isključivo od profesora kao pojedinca. Ova činjenica nam govori da bi se trebalo više pažnje posvetiti civilnoj misiji visokoškolskih institucija, koja je ne samo moralna nego i zakonska obaveza.

Ono što bi se moglo navesti kao nedostatak kada je u pitanju Anketni upitnik za akademsko osoblje jesu nepotpuni odgovori nastavnog osoblja, a i činjenica da je od 100 planiranih ispitanika, na anketu odgovorilo tek 11 njih. Bez generalizacije, dosta akademskog osoblja je odgovaralo samo jednom rječju ili bi stavili crticu na određenim pitanjima.

Ovo istraživanje dovodi do novih istraživačkih pitanja i preporuka.

- Budući da je ovo istraživanje provedeno na uzorku od 100 studenata i samo 11 profesora i suradnika na nekoliko fakulteta, kako bi došli do relevantnijih podataka vezanih za ovu temu bilo bi dobro kao uzorak istraživanja uključiti sve studente i akademsko osoblje Univerziteta u Sarajevu.
- Prema Zakonu o volontiranju Federacije Bosne i Hercegovine, Institucija za evidentiranje volontiranja je pravno lice ovlašteno od Ministarstva pravde da prikuplja i obrađuje podatke o volontiranju. Podaci o postojanju ove Institucije ne postoje što znači da bi trebalo ispitati djelovanje ovog Zakona u praksi.
- Oslanjajući se na prethodnu preporuku, a kako bi se olakšalo evidentiranje volontera, predlažemo da se kreira on line baza volontera.
- Ne postoje podaci koji nam govore o volontiranju u Bosni i Hercegovini zbog na razini cijele države zbog čega je teško djelovati na društvenu klimu u korist volonterizma.

Stoga preporučujemo da se slijedi primjer država članica Europske Unije, te da se provede nacionalno istraživanje na razini cijele države o volontiranju.

- Na temelju dobivenih rezultata smatramo da je važno poticati civilnu misiju Univerziteta te povezati fakultete s civilnim sektorom kako promocija volontiranja ne bi ovisila od profesora kao pojedinca i kako ne bi postojali studenti koji nemaju priliku volontirati.
- Rezultati ovog istraživanja pokazuju da studenti drugog ciklusa studiraju više nego studenti prvog ciklusa, što dovodi do novih istraživačkih pitanja a samim tim i do novih istraživanja. Naš prijedlog jeste istražiti temu kao što je npr. Sudjelovanje srednjoškolaca u volonterskim aktivnostima.
- Budući da je istraživanje pokazalo da se zainteresiranost ali i sudjelovanje studenata u volonterskim aktivnostima povećava s obzirom na godiju studija, predlažemo i da se ispituju motivacijski faktori studenata s obzirom na godinu studija te uzroci te povećanosti iz godine u godinu studija.

Brojna istraživanja navode brojne pozitivne posljedice volontiranja na volontere, na društvenu zajednicu, ali i potvrđuju da volontiranje razvija sve ono što traži tržište rada ali i kvalitetan obrazovni sistem. I ovo istraživanje je pokazalo višestruku važnost volontiranja. Osim što predstavlja izvor za pomoć ljudima u potrebi, ono je i način odgoja. Volontiranjem studenata, društvo dobiva mlade s pozitivnim vrijednostima, veću odgovornost i aktivizam studenata, razvoj solidarnosti, razvoj tolerancije, humanije društvo, bolju konkurentnost studenata na tržištu rada. Upravo su studenti ona grupa društva čija energija treba da mijenja društvo.

I na samom koncu, ovaj rad ćemo zaključiti rečenicom Margaret Mead *“Nikada ne sumnjaj da mala grupa ljudi može promijeniti svijet, uistinu to je jedino što ga je ikada i mijenjalo”*.

VI. LITERATURA

1. Ajanović, Dž., i Stevanović, M. (2004). *Metodika vannastavnih aktivnosti*. Zenica: Pedagoški fakultet.
2. Barić, S. (2008). *Volonterstvo kao inherentno socijalno odgovorna djelatnost-pravni aspekti*. Zagreb: TIM Press i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 213-238.
3. Begović, H. (2006). *O volontiranju i volontrima/kama*. Zagreb.
4. Bognar, L. (1999). *Metodika odgoja*. Osijek: Pedagoški fakultet.
5. Cohen, L. Manion L i Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Naklada Slap: Jastrebarsko.
6. Ćulum, B., Ledić, J. (2010). *Učenje zalaganjem u zajednici – integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana*. Revija za socijalnu politiku, 17(1):71-88.
7. Ćulum, B. (2008). *Zašto i kako vrednovati volontiranje?* Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
8. Hadžić, A. (2010). *Odgojne vrijednosti srednjoškolaca u Bosni i Hercegovini mjerene semantičkim diferencijalom* (Diplomski rad), Sarajevo: Filozofski fakultet.
9. Ivančić, I., Sabo, J. *Izvannastavne aktivnosti i njihov utjecaj na učenikovo slobodno vrijeme*. sveučilište u Zadru: Filozofski fakultet, članak preuzet s <http://www.pedagogija.hr/ekvilibrij/pdf/izvannastavne-aktivnosti-i-njihov-utjecaj-na-ucenikovo-slobodno-vrijeme.pdf-28.01.2019>.
10. Knezić, J. (2011). *Volonterstvom do iskustva u radno terapijskoj struci*.
11. Kotlar, V., Milanja, I., Jakšić, K. i Bionda, M. (2016). *Stavovi o volontiranju i vrednovanju volonterskog rada studenata sveučilišta u Zadru*. *Magistra Iadertina*, 11. (1.), 105-130. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177647>
12. Kotlar, V., Bašić, S. *Uloga odgojno-obrazovnih ustanova u razvoju volonterstva u Hrvatskoj*. 7(2010), UDK: 364.467:37, 21-38. Str.
13. Kronologija Nadbiskupijskog centra za mlade Ivan Pavao II. (2018). *Malim koracima 2017/2018*. Sarajevo.
14. Ledić, J. i Ćulum, B. (2010). *Učenje zalaganjem u zajednici - integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana*. *Revija za socijalnu politiku*. 17 (1), 71-88. Preuzeto s <https://doi.org/10.3935/rsp.v17i1.897>.
15. Lovrenović, M. (2013). *Poticanje srednjoškolaca na volonterizam putem pedagoških radionica* (Diplomski rad), Sarajevo: Filozofski fakultet.
16. Milat, J. (2005). *Pedagogija-teorija osposobljavanja*. Školska knjiga: Zagreb.

17. Miliša, Z. (2008). *Odnos mladih prema volontiranju, radu i slobodnom vremenu. Diacovensia*, 16 (1-2), 93-115. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/36239>
18. Mužić, V. (1979). *Metodologija pedagoškog istraživanja*. „Svjetlost“: Sarajevo.
19. Mreža mladih Hrvatske. (2011). *Menadžment volontera- Priručnik za vođenje volontera i volonterskih programa*. Zagreb: Volonterski centar.
20. OKC. (2011). *Prosocijalna dimenzija volontiranja u Bosni i Hercegovini*. Banja Luka: Grafopapir.
21. Paustović, N. (1999). *Edukologija*. Zagreb: Znamen.
22. Pehar, L. (2003). *Slobodno vrijeme mladih ili....*Zenica: Dom štampe.
23. Pehlić, I. (2014). *Slobodno vrijeme mladih-socijalnopedagoška refleksija*. Centar za napredne studije: Sarajevo.
24. Poljak, V. (1991). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga
25. Rakić, V., Vukšić, S. (11/2008). *Odgoj i obrazovanje za vrijednosti*. članak preuzet s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=90543- 20.02.2018.
26. Skočić Mihić, S., Lončarić, D. i Rudelić, A. (2011). *Volontiranje studenata s djecom i mladima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Ljetopis socijalnog rada*, 18 (3), 579-600. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/75437>
27. Slatina, M. (1998). *Nastavni metod: prilog pedagoškoj moći suđenja*. Sarajevo: Filozofski fakultet.
28. Suzić, N. (2005). *Pedagogija za XXI vijek*. Banja Luka: TT- Centar.
29. Šušnjara, S. (2017). *Pedagoške mrvice*. Sarajevo: Svjetlo riječi.
30. Vukasović, A. (2001). *Pedagogija*. Zagreb: Hrvatski katolički zbor “MI”.
31. Varga, M. (2011). *Upravljanje ljudskim potencijalima kroz motivaciju*. UDK 005.96:159.947.5
32. Vujević, M. (1990). *Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti*. Zagreb: Naklada
33. Vujčić, V. (1987). *Sistem vrijednosti i odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
34. Vojo, E. (2003). *Priroda porodičnog odgoja kod Bošnjaka*. Zenica: Islamska pedagoška akademija.
35. Valenta, M. (2011). *Ljubi bližnjega svoga: priručnik za župne caritase*. Sarajevo: Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine.

Internet izvori:

1. <http://volonterskiservisrs.net/o-nama/> – Posjeta 13. 03. 2019.
2. https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon_o_volontiranju_FBiH.pdf- Posjeta 17. 01. 2019.
3. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=47271>- Posjeta 25.03. 2019.
4. <https://margina.ba/sta-je-volonterizam-ili-volontiranje/>- Posjeta 26.03. 2019.
5. <https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/59-07.pdf> –Posjeta 28.03.2019.
6. http://old.unsa.ba/s/images/stories/zakoni/Zakon_o_VO_august_2017.PDF- Posjeta 14.04. 2019.
7. https://europa.eu/youreurope/citizens/education/volunteering/index_hr.htm - Posjeta 10.04. 2019
8. <https://www.mladicentar.org> –Posjeta 06.04.2019.
9. <https://www.mentalnitrening.hr/2017/11/10/sto-su-vrijednosti/>.- Posjeta 30.11.2019.
10. <https://suvremeninastavnik.wordpress.com/2017/09/12/nastavna-sredstva/>-Posjeta 30.11.2019.

VII. POPIS TABELA I SLIKA

Slika 1: Grafički prikaz odgojnih vrijednosti.....	str. 14.
Slika 2: Shematski prikaz mogućnosti zadovoljenja općeljudskih potreba kroz ulogu volontera.....	str. 32.
Grafikon 1: Grafički prikaz ispitanik studenata s obzirom na fakultet koji studiraju.....	str.43.
Grafikon 2: Slobodno vrijeme studenata na dnevnoj razini.....	str.47.
Grafikon 3: Zadovoljstvo korištenjem slobodnog vremena studenata.....	str.47.
Grafikon 4: Sudjelovanje studenata u volonterskim aktivnostima.....	str. 48.
Tabela 1: Volontiranje studenata s obzirom na godinu studija.....	str. 48.
Tabela 2: Stupanj slaganja s ponuđenim motivima za volontiranje.....	str. 49.
Tabela 3: Stupanj slaganja s ponuđenim pedagoškim vrijednostima volontiranja.....	str. 52.
Tabela 4: Pedagoške vrijednosti volontiranja prema učestalosti biranja.....	str. 53.
Tabela 5: Kategorije odgovora studenata na pitanje „Smatrate li da su volonterske aktivnosti važne i zašto“?.....	str. 54.
Tabela 6: Mišljenje akademskog odobla o promicanju volonterizma kroz programske sadržaje.....	str. 61.

VIII. PRILOZI

Prilog 1. Anketni upitnik za studente

Poštovani,

pred Vama se nalazi anketni upitnik koji će se koristiti u svrhu istraživanja završnog diplomskog rada pod nazivom *Pedagoške vrijednosti studentskih aktivnosti kroz volontiranje*. Molimo Vas da pažljivo pročitate sljedeća pitanja i tvrdnje i iskreno odgovorite na njih, pritom pazeći da ne preskočite niti jedno pitanje ili tvrdnju. Anketa je anonimna, a podaci će biti korišteni samo u svrhu izrade završnog diplomskog rada i neće ni na koji drugi način biti zloupotrebjeni.

Unaprijed zahvaljujemo!

SPOL (zaokruži):   M   Ž

FAKULTET/ ODSJEK (dopiši)

GODINA STUDIJA (dopiši):

1. Ako slobodno vrijeme definiramo kao „vrijeme aktivnog odmora, razonode, pozitivnog razvoja, socijalizacije, humanizacije i stvaralačkog potvrđivanja ličnosti“ koliko prosječno imate slobodnog vremena? (zaokruži)

- a) Uopće nemam slobodnog vremena
- b) Do 2 sata dnevno
- c) Od 3 do 4 sata dnevno
- d) Više od 4 sata dnevno

2. U kojoj si mjeri zadovoljan/a provođenjem vlastitog slobodnog vremena? (zaokruži)

- a) U potpunosti sam nezadovoljan/a
- b) Nezadovoljan/a sam
- c) Niti sam zadovoljan/a niti sam nezadovoljan/a
- d) Zadovoljan/a sam
- e) U potpunosti sam zadovoljan/a

3. Jeste li ikada volontirali?

- a) Da
- b) Ne

Ako ste odgovorili sa Da, navedite aktivnosti u kojima ste volontirali ili volontirate:

Koji je Vaš najvažniji povod za volontiranje? (zaokruži)

TVRDNJE	<i>U potpunosti se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se ne slažem</i>	<i>Niti se slažem niti se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se slažem</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>
Volontiram jer volim pomagati drugim osobama	1	2	3	4	5
Volontiram jer smatram da će mi volonterski rad omogućiti lakše zapošljavanje	1	2	3	4	5

Volontiram jer i moji prijatelji volontiraju	1	2	3	4	5
Volontiram jer smatram da je moj osobni doprinos važan za društvenu zajednicu	1	2	3	4	5
Volontiram jer mi volontiranje pomaže da budem sigurniji/a u svoje sposobnosti	1	2	3	4	5
Volontiram jer smatram da mi volontiranje može proširiti vidike	1	2	3	4	5
Volontiram jer je to u skladu s mojim uvjerenjima	1	2	3	4	5
Volontiram jer imam viška slobodnog vremena	1	2	3	4	5
Volontiram da bolje razumijem druge ljude	1	2	3	4	5
Volontiram jer mogu naučiti nove vještine koje mi mogu pomoći u pronalaženju posla ili razvoju karijere	1	2	3	4	5
Volontiram jer putem volontiranja mogu uspostaviti nove društvene kontakte	1	2	3	4	5
Volontiram jer putem volontiranja mogu podići svoje samopouzdanje	1	2	3	4	5
Volontiram jer mi volontiranje omogućuje da pobjegnem od negativnih osjećaja i usamljenosti	1	2	3	4	5

Ukoliko smatrate da postoje motivi koji vas potiču na volontiranje a nisu navedeni u prethodnim tvrdnjama, navedite ih!

Ako ste odgovorili sa NE

Zašto niste nikada volontirali (zaokruži jedan odgovor ili dopiši)

- a) Ne zanima me takva aktivnost
- b) Nemam dovoljno vremena da bih volontirao/la
- c) Volontiranje se ne isplati
- d) Nešto drugo (što?)

---

4. Smatrate li da se sljedeće odgojne vrijednosti mogu razvijati putem volontiranja?
(zaokruži)

	VRIJEDNOSTI	<i>U potpunosti se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se ne slažem</i>	<i>Niti se slažem niti se ne slažem</i>	<i>Uglavnom se slažem</i>	<i>U potpunosti se slažem</i>

1	Volontiranje doprinosi učenju novih znanja	1	2	3	4	5
2	Volontiranjem osobe postaju humanije	1	2	3	4	5
3	Volontiranje doprinosi razvoju tolerancije	1	2	3	4	5
4	Volonterizam utječe na razvoj solidarnosti	1	2	3	4	5
5	Volontiranje stvara prilike za kreativno djelovanje	1	2	3	4	5
6	Volontiranje utječe na razvoj kreativnosti	1	2	3	4	5
7	Volontiranje može razvijati samostalnost osobe	1	2	3	4	5
8	Volontiranje može razvijati odgovornost osobe	1	2	3	4	5
9	Volontiranje doprinosi stjecanju radnih navika	1	2	3	4	5
10	Volontiranjem utječe na razvoj empatije	1	2	3	4	5
11	Volontiranjem utječe na razvoj altruizma	1	2	3	4	5

5. Jeste li ikada bili u prilici da Vas profesor ili suradnik na fakultetu poziva/ motivira za volontiranje?

---

6. Jesu li Vam ikada bile ponuđene volonterske aktivnosti kroz neki nastavni predmet na fakultetu?

---

7. Smatrate li da su volonterske aktivnosti važne za studente i zašto?

Prilog 2. Anketni upitnik za akademsko osoblje

Poštovani,

Pred Vama se nalazi anketni upitnik koji će se koristiti u svrhu istraživanja završnog diplomskog rada pod nazivom Pedagoške vrijednosti studentih aktivnosti kroz volontiranje.

Područje odgoja je ono područje društvenih fenomena u kojima se vrijednosti manifestiraju u punom smislu te riječi, jer odgojnim nastojanjima možemo utjecati na vrijednosne promjene kod ljudi. Stoga, pod pojmom pedagoških vrijednosti podrazumijevamo odgojne vrijednosti.

Molimo Vas da pažljivo pročitate sljedeća pitanja i tvrdnje te iskreno odgovorite na njih.

Anketa je anonimna, a podatci će biti korišteni samo u svrhu izrade završnog diplomskog rada.

Unaprijed zahvaljujemo!

Spol:

Zvanje:

Fakultet/ Odsjek

Godine rada na fakultetu:

1. Po Vašem mišljenju koje sve pedagoške vrijednosti studenti mogu razvijati volonterskim radom?

---

2. Smatrate li da volonterski rad ima značaj za razvoj različitih vještina i pedagoških vrijednosti studenata?

a) Da

b) Ne

Ukoliko ste na prethodno pitanje odgovorili sa Da, obrazložite u čemu se taj značaj ogleda.

---

3. Kakva je uloga nastavnog osoblja u promoviranju volonterizma na visokoškolskoj instituciji?

---

4. Koliko nastavni plan i program omogućava promicanje volonterizma kroz programske sadržaje?

---

5. Promičete li volonterizam u programskim sadržajima predmeta koji predajete?

a) Da

b) Ne

Ukoliko ste na prethodno pitanje odgovorili sa Da, na koji način se realizira te koliki je odaziv studenata?

---

6. Primjećujete li razliku u volonterskom angažmanu, bilo to u sklopu fakultetskih ili izvanfakultetskih aktivnosti, s obzirom na godinu studija?

---

7. Ukoliko se Vaši studenti bave volonterskim radom, ima li to vrijednosti za Vas? Ukoliko ima, u čemu se ogleda?

---

8. Po Vašem mišljenju, da li bi volonterizam i odgoj za volonterizam trebao biti više prisutan u visokoškolskoj nastavi?

---

9. Ukoliko smatrate da je nešto važno naglasiti kada je u pitanju tema Pedagoške vrijednosti studentskih aktivnosti kroz volontiranje, a nije bilo mogućnosti u prethodnim pitanjima da o tome govorite, molimo Vas da nam to ovdje navedete.
